

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. **Комп'ютерний дизайн:** Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 9 2022

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського.....3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Візит Президента В. Зеленського до Фінляндії: підсумки в оцінках експертів 6

Закіров М.

Візит Президента України В. Зеленського до Нідерландів в оцінках експертів 14

Потіха А.

Візит Прем'єр-міністра України Д. Шмигала до Італії в оцінках експертів 21

Горова С.

Ідеологія рашизму. Експертні думки і прогнози 28

Економічний ракурс

Кулицький С.

**Гірничо-металургійний комплекс України за умов
повномасштабної воєнної агресії Росії: стан і проблеми розвитку**

(Закінчення. Початок у № 8) 34

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України 43

Сучасні дослідження та розробки академічної науки 50

Наукові видання НАН України 55

Міжнародне співробітництво 57

Нагороди і відзнаки 60

До уваги держслужбовця

Гришина Т., Штих П.

Ольга Юліанівна Кобилянська (1863–1942).

До 160-ї річниці від дня народження 61

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

Звернення Президента України з нагоди Дня пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 рр.

«Дорогий народ!»

8 травня Україна та вільний світ згадують про шість страшних років в історії людства. З 1939-го по 1945-й... Роки, які забрали життя мільйонів людей, зокрема 8 млн українців. Роки окупації та звірств, кровопролитних боїв, бомбардувань, блокад і масових страт, Голокосту. Усього зла, яке нацизм приніс світу, приніс на нашу землю.

Різні народи в єдності, у союзництві у складі антигітлерівської коаліції протистояли злу. Народи Європи й Америки... Азія, Австралія, Африка – кожен має власну історію боротьби в тій війні, але спільну історію перемоги.

Саме 8 травня велич перемоги над нацизмом згадує більшість народів світу. Світ вклоняється перед усіма, хто захищав і захистив життя. Хто скидав нацистські прапори на звільненій території та хто відчиняв ворота концтаборів. Хто повертав народам свободу, хто знищив і засудив нацистське зло.

Саме 8 травня 1945 р. набрав чинності акт про беззастережну капітуляцію вермахту. Саме 8 травня світ вшановує пам'ять усіх, чий життя були забрані тією війною. Це чиста історія, без ідеологічних домішок. І це – історія нашого народу, наших союзників, усього вільного світу.

Сьогодні ми повертаємо її нашій державі.

Сьогодні я подаю до Верховної Ради України законопроект, яким пропонується встановити 8 травня Днем пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 рр.

Ми ніколи не забудемо внесок українського народу в перемогу над нацизмом. І нікому не дамо стерти роль українців у цій перемозі, наших людей, того покоління, про яке бережемо пам'ять майже в кожній нашій родині.

Ми не дозволимо присвоїти спільну перемогу народів антигітлерівської коаліції й не дамо брехати, ніби перемога могла відбутись і без участі якоїсь країни чи народу.

Зло ми знищували разом! Так само, як разом протистоїмо зараз аналогічному злу.

Згадуючи героїзм мільйонів українців у тій війні проти нацизму, ми бачимо такий же героїзм у діях наших воїнів зараз – нащадків тих, хто здобув перемогу – капітуляцію нацизму того дня, 8 травня 1945 р.

І ми пишаємося героїзмом українського народу! Тоді й зараз.

Зло, на жаль, повернулося. Як тоді зло рвалося до наших міст і сіл, так і зараз це робить. Як тоді вбивало наших людей, так і зараз це робить. Хоч зараз інший агресор, але та сама мета – поневолення або знищення.

І так само, як і в Другій світовій війні, ми зараз не наодинці проти зла. Ми б'ємося проти нього разом так само – з усім вільним світом. З державами й народами, які творили тоді спільну перемогу. Які, пам'ятаючи страшні роки тієї війни, не кажуть “Можем повторить!”, а захищають сенс слів “Ніколи знову!” Які не зрадили пам'яті своїх героїв і бережуть силу наших спільних цінностей – людського життя та свободи, рівності й гідності та світу без ксенофобії й антисемітизму, без расизму й нетерпимості, без ідеологій ненависті.

Ми боролися тоді й боремося зараз заради того, щоб ніхто й ніколи знову не поневолював інші народи й не знищував інші країни. І все те старе зло, яке сучасна Росія повертає, буде розбите так само, як і нацизм був розбитий.

На противагу нашим ідеалам цей ворог знову поставив агресію та анексію, окупацію й депортацію, масові вбивства й катування, бомбардування міст і спалення сіл. На все це буде відповіддю наша перемога! Перемога України та вільного світу. Звільнення наших земель. Повернення наших людей. Захист наших цінностей. І обов'язково – справедливість, обов'язково – правосуддя проти рашистської ідеології ненависті.

Дорогі українці!

Зараз, як і 80 років тому, Україна б'ється проти тотального зла. Зараз, як і 80 років тому, Україна б'ється за майбутнє – і своє, і всієї Європи, усього вільного світу. Зараз, як і 80 років тому, ми спираємося на спільну силу вільних народів і знаємо, що разом із ними завжди будемо частиною вільної Європи, яка не підкориться злу. І разом з усією вільною Європою 9 травня в Україні будемо відзначати День Європи. Європи об'єднаної, в основі якої має бути й буде мир. Європи нашої, частиною якої Україна завжди була, є й буде.

Сьогодні я підписав відповідний указ, і щороку відзавтра, 9 травня, ми будемо вшановувати нашу історичну єдність – єдність усіх європейців, які знищили нацизм і переможуть рашизм.

Це буде День Європи, яка підтримує українців усі дев'ять років агресії й уже 439 днів повномасштабного вторгнення. Це буде День Європи, яка допомагає нам боротися на всіх напрямках: на полі бою зброєю, на дипломатичній передовій – рішучістю, проти ракетного терору й зимового блекауту, в економіці та на юридичному фронті. Це буде День Європи – нашої союзниці. Яка дає прихисток українським жінкам і дітям. Яка не зазіхає на наш суверенітет і не ставить під сумнів наше право на власний вибір національного шляху. Яка ніколи не називає Україну “вигаданим” чи “штучним” утворенням. І яка дає нам свою зброю, щоб ми могли захистити себе та її – нашу Європу!

Багато років тому на нашому континенті була встановлена традиція святкування Дня Європи для відзначення досягнутих миру та єдності.

Сьогодні єдність на нашому континенті наближає нас до відзначення першого дня нашого миру.

Чесна пам'ять про минуле завжди зміцнює віру в майбутнє. Сьогодні, віддаючи належне найбільш важливій перемозі ХХ ст., ми всі чекаємо та наближаємо новий великий день – нової перемоги. Нашої перемоги. День перемоги України. Безумовно, спільної. Яку ми здобудемо разом з усіма, хто нам зараз допомагає.

Ми будемо пам'ятати кожну державу й кожен народ, які стали в боротьбі за свободу разом з нами. Ми ніколи не скажемо, що перемога могла б відбутися без когось із них. Це буде спільний успіх, але я впевнений, що світ називатиме цей день однаково – День перемоги України.

День, коли ми виженемо останнього окупанта з нашої землі. День, коли ми звільнимо всі наші міста й села. День, коли комендантську годину по всій Україні змінить перша хвилина миру. Коли зможемо забути про застосунок “Повітряна тривога”. Коли воїни повернуться до своїх родин, а переселенці – до рідного дому. Коли зможемо безпечно мандрувати своєю країною і знову й знову відкривати для себе її красу. Коли будемо зустрічати гостей України, друзів України у наших аеропортах і в Борисполі, і в Сімферополі, і в інших наших містах. У вільних містах вільної України!

Здобутого не втратимо, усе захоплене ворогом ми повернемо, зруйноване відбудуємо й разом будемо все це берегти.

Ми поки не знаємо дати нашої перемоги, але знаємо, що це буде свято для всієї України, для всієї Європи, для всього вільного світу. Буде свято всіх наших героїв – наших захисників і захисниць, усіх наших людей, які воюють і працюють заради нашої перемоги, усіх наших союзників і партнерів, які прагнуть нашої перемоги так само, як і ми.

І буде в нашої перемоги символ – синьо-жовта стрічка, наш український прапор. Усюди, де він має бути по праву. Всюди, де наші національні кольори будуть також і як символ шани до нашого народу.

Так має бути й буде.

Пам'ятаємо минуле, б'ємося сьогодні й не зупиняємося, здобуваючи перемогу.

Вічна пам'ять усім загиблим у Другій світовій війні! Слава кожному й кожній, хто бився проти нацизму й переміг!

Слава всім, хто б'ється за Україну! Слава всім нашим героям різних часів, яким ми однаково завдячуємо нашим життям!

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 8.05).*

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит Президента В. Зеленського до Фінляндії: підсумки в оцінках експертів

Президент України В. Зеленський 3 травня прибув до Фінляндії з офіційним візитом, про який заздалегідь не повідомлялося, вочевидь з міркувань безпеки. Ця поїздка стала п'ятим закордонним візитом Президента України з початку повномасштабного вторгнення РФ. В. Зеленський прибув у Гельсінкі за офіційним запрошеннями Президента Фінляндії С. Ніїністо, який перебував з візитом у Києві в січні 2023 р.

Серед завдань візиту В. Зеленського до Гельсінкі ЗМІ називають досягнення домовленостей про надання додаткової зброї для контрнаступу ЗСУ, посилення підтримки України на шляху до НАТО та обговорення української формули миру. «Це – один із серії адвокаційних візитів, які проходять на рівнях Президента, Кабміну та парламенту, – зазначає голова делегації в ПА НАТО Є. Чернев. – Вони проходять, щоб заручитися підтримкою наших партнерів перед самітом НАТО у Вільнюсі».

В. Зеленський розпочав візит із зустрічі з Президентом Фінляндії С. Ніїністо та пресконференції за її результатами. Президенти обговорили питання військової допомоги Україні, перспективи євроатлантичної інтеграції, а також формулу миру В. Зеленського з 10 пунктів. Крім того, під час переговорів порушувалася тема посилення санкційного тиску на Росію з боку Фінляндії.

Під час спільної пресконференції українського і фінського президентів В. Зеленський у відповідь на питання журналістів «Чому Фінляндія і чому саме зараз?» підкреслив, що Фінляндія є важливим партнером України і в обороні проти Росії, і в питанні подальшого вступу в НАТО. Він також запевнив, що прибув до Фінляндії, аби дружні країни підтримали Україну ще потужніше напередодні контрнаступу Збройних сил України (URL: <https://trueua.info/news/volodimir-zelenskij-poyasniv-dlya-chogo-pribuv-do-finlyandii>).

Ключові меседжі, які прозвучали на пресконференції В. Зеленського та С. Ніїністо, були такими:

– Фінляндія готує вже 15-й пакет оборонної допомоги Україні, а невдовзі буде й 16-й (В. Зеленський попросив партнерів прискоритися з огляду на контрнаступ, що наближається);

- стримання російської агресії є спільним інтересом для Фінляндії та України (військова допомога від Гельсінкі Києву вже становить 900 млн євро);
- Україна вдячна Фінляндії за підтримку української формули миру;
- Фінляндія була однією з перших країн, які допомогли Україні енергетичним обладнанням, якого Київ потребував через обстріли РФ;
- Україна вітає вступ Фінляндії до НАТО та сподівається на підтримку Києва на цьому шляху, аби отримати найкращу гарантію безпеки від подальших вторгнень РФ.

В. Зеленський також заявив, що 2023 р. буде «вирішальним», повторивши свій заклик до надання західними партнерами більш важкого озброєння. «Я вірю, що цей рік буде вирішальним для нас, для Європи, для України, вирішальним для перемоги», – наголосив він журналістам під час спільної пресконференції зі своїм фінським колегою С. Ніїністо. Президент укотре наголосив, що для своєї оборони та захисту українського неба Україна потребує винищувачів і висловив упевненість, що Київ отримає літаки після контрнаступу (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-rik-vyrishalnyj/32392656.html>).

А. Ванханен з Фінського інституту міжнародних відносин назвав знаковим візит Президента України саме в контексті розблокування теми літаків для України, пише місцеве видання «Yle». Нещодавно в інтерв'ю Yle В. Зеленський висловив припущення, що Фінляндія може відправити в Україну старі реактивні літаки «Hornet» після того, як вони будуть виведені з експлуатації. Крім того, він може звернутися із запитом про винищувачі особисто до кожного з лідерів північних країн.

Колега А. Ванханена з ФІА Ч. Салоніус-Пастернак написав у твітері, що візит В. Зеленського до Гельсінкі стане «ідеальним моментом» для скандинавських країн, щоб надати Україні винищувачі напередодні контрнаступу.

Утім Президент С. Ніїністо на пресконференції заявив, що через географічне розташування Фінляндії – довгий кордон з Росією – вона «не може відмовитися» від своїх наявних літаків до отримання нових, запланованого на 2025 р.

Далі глава Української держави мав зустріч із представниками уряду Фінляндії, серед яких, зокрема, були Прем'єр С. Марін та очільник МЗС П. Хаавісто. Також В. Зеленський зустрівся з главою фінського парламенту П. Орпо, який є головним кандидатом на посаду Прем'єра після нещодавніх виборів у Фінляндії. Останнього Президент привітав з перемогою на виборах і запросив до України.

Фіналом візиту до Фінляндії став саміт Україна – Північна Європа за участі В. Зеленського, С. Ніїністо, прем'єрів Швеції – У. Крістерссона, Норвегії – Й. Гар Стьоре, Данії – М. Фредеріксен, Ісландії – К. Якобсдоуттір. Серед ключових тем саміту були:

- посилення безпеки в регіоні;

- посилення безпеки на території України під час війни з РФ і після;
- посилення України на полі бою, зокрема під час літнього контрнаступу.

Північні країни наголосили, що підтримуватимуть Україну доти, доки це необхідно. У спільній заяві глави урядів північноєвропейських країн підтримали шлях України до НАТО, формулу миру Президента В. Зеленського та створення спецтрибуналу для засудження злочинів російської агресії. У документі висловлено запевнення, що країни Північної Європи продовжать надавати підтримку в зміцненні обороноздатності України. Крім того, надаватиметься політична, фінансова й гуманітарна допомога доти, доки цього потребуватиме ситуація – як окремо, так і спільно (як країни Північної Європи), а також шляхом міжнародної співпраці в межах Європейського Союзу, НАТО, ООН та в інших форматах.

Учасники саміту підтвердили, що Російська Федерація має негайно, повністю та беззастережно вивести всі свої збройні сили з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Країни Північної Європи підтримують ініціативу України щодо справедливого й сталого миру, заснованого на суверенітеті та територіальній цілісності України. Формула миру, запропонована Україною, містить ряд важливих цілей, над багатьма з яких країни Північної Європи вже працюють: забезпечення ядерної безпеки й подолання значних екологічних наслідків війни. Країни Північної Європи готові співпрацювати з Україною для забезпечення якнайширшої міжнародної участі в реалізації української формули миру та в Глобальному саміті миру.

У документі зазначається, що учасники саміту твердо підтримують притягнення до відповідальності осіб, винних у воєнних злочинах у зв'язку з агресивною війною Росії проти України. Вони закликали утворити спеціальний трибунал. Учасники планують продовжувати працювати разом з іншими країнами над розробленням механізмів для забезпечення компенсації втрат, травм і збитків, завданих агресією РФ. Зокрема, у рамках саміту Ради Європи в Рейк'явіку 16–17 травня 2023 р. буде презентовано міжнародний реєстр збитків, завданих Україні Росією.

Учасники саміту погодилися з необхідністю посилення колективного тиску на Росію за допомогою подальших санкцій, щоб послабити її здатність продовжувати агресивну війну. Лідери країн Північної Європи планують і надалі брати участь у відбудові та реконструкції України після війни, а також рішуче підтримуватимуть Україну в її зусиллях з проведення реформ і у виконанні вимог, необхідних для якнайшвидшого початку переговорів про вступ до ЄС (URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20230503-vijskova-pidtrymka-bezpeka-ta-shlyah-do-nato-shho-dav-ukrayini-vizyt-zelenskogo-do-finlyandiya>).

Під час спільної з учасниками саміту пресконференції В. Зеленський зазначив, що основною темою зустрічі з північноєвропейськими політиками була безпека. «Безпека зараз – у конкретному щоденному захисті від

російських терористів. Безпека завтра – у нашій взаємодії для того, щоб посилити наші країни і всю Європу. Безпека для майбутніх поколінь – для наших дітей та онуків, щоб вони будували життя, знаючи, що мир для них гарантований. Гарантований нами. Ми маємо зробити це разом», – заявив В. Зеленський (URL: <https://uatv.ua/uk/pidtrymka-ukrayiny-spetstrybunal-dlya-rf-posylennya-vijskovoyi-dopomogy-vizyty-zelenskogo-do-finlyandiya-ta-niderlandiv-v-oglyadi-ekspertiv>).

Говорячи про спільну заяву, погоджену лідерами країн Північної Європи та Україною, В. Зеленський зазначив, що в ній «багато пунктів, щодо яких у нас є згода. І це не просто щось політичне. Це згода, заснована на спільності наших цінностей. Ми у Європі – від Києва до Рейк'явіка, від Гельсінкі до Лісабона – однаково цінуємо людське життя і свободу. Кожен фланг нашого простору життя, нашого простору свободи – нашої Європи – має бути захищений. І буде! Спільно всіма нами – 33 країнами».

За словами українського лідера, Україна заслуговує бути в НАТО й стане її 33-м членом. Крім того, він прокоментував заяви з Москви про те, що нібито Україна причетна до замаху на російського диктатора Путіна, як у РФ намагалися пояснити нічну атаку на дах будівлі Кремля в Москві.

На полях саміту Президент України В. Зеленський провів окремі двосторонні зустрічі з Прем'єр-міністрами Швеції, Данії, Ісландії, Норвегії та Фінляндії. За словами глави держави, тема розмов стосувалася викликів, пов'язаних з війною. Про це Президент повідомив у телеграмі. Він зазначив, що двосторонні зустрічі були дуже важливими.

Під час зустрічі з Прем'єром Фінляндії С. Марін сторони обговорили поточну ситуацію в Україні та виклики, пов'язані з війною. «Вдячний за потужну та стійку підтримку нашої держави та українців з перших днів повномасштабної агресії Росії», – наголосив український лідер (URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/obgovorili-vikliki-povyazani-z-vijnoyu-zelenskij-u-gelsinki-proviv-peregovori-z-premerami-shvetsii-danii-islandii-i-finlyandii-video.htm>).

Під час зустрічі з главою уряду Швеції було детально обговорено параметри подальшої оборонної допомоги Україні, а також питання щодо початку переговорів про вступ України до ЄС. В. Зеленський подякував У. Крістерссону за дієву підтримку Швецією суверенітету та територіальної цілісності нашої держави. «Дякуємо Швеції за потужну оборонну та гуманітарну підтримку. Особлива подяка – за підготовку передачі Україні шведських артилерійських систем Archer. Вони – одні з найкращих у світі. Високо цінуємо цей крок», – зазначив глава держави.

За його словами, з огляду на головування Швеції в Раді Євросоюзу в першому півріччі 2023 р., особливу увагу під час переговорів було приділено руху України на шляху до членства в ЄС. Зокрема, ішлося про прогрес нашої держави у виконанні відповідних рекомендацій Єврокомісії. «Для нас важлива

підтримка Швецією рішення ЄС щодо початку вже цього року переговорів про вступ України», – наголосив В. Зеленський.

Особливу увагу сторони надали імплементації української формули миру. Президент подякував У. Крістерссону за підтримку цієї ініціативи і висловив сподівання на активну участь Швеції у її практичній реалізації.

Ключовий акцент під час переговорів з Прем'єр-міністром Данії М. Фредеріксен було зроблено на комплексній підтримці України в боротьбі з російським агресором. Глава держави особисто подякував главі уряду Данії за нещодавно створений у цій країні фонд на підтримку України.

Президент наголосив на важливості оборонної допомоги з боку Данії і, зокрема, оголошення 2 квітня найбільшого пакета допомоги від цієї держави в обсязі 1,7 млрд данських крон. В. Зеленський оцінив оперативну передачу Україні самохідних гаубиць «Цезар» та активну участь Данії в міжнародній танковій коаліції, спільні рішення з Нідерландами щодо закупівлі для нашої країни танків «Леопард-2» та «Леопард-1». Окрема увага була приділена залученню Копенгагену до реалізації української формули миру. Під час обговорення актуальних питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Президент наголосив на важливості початку до кінця поточного року переговорів про вступ України до ЄС, а також відзначив амбітні очікування української сторони від майбутнього саміту НАТО у Вільнюсі.

Під час зустрічі з Прем'єр-міністром Ісландії К. Якобсдоттір В. Зеленський подякував за оборонну допомогу Україні як на двосторонньому рівні, так і в рамках НАТО, а також за вагому підтримку українського енергетичного сектору. В. Зеленський наголосив на результативності нещодавнього візиту Прем'єр-міністра Ісландії до України та передав особисту подяку ісландському парламенту за визнання Голодомору 1932–1933 рр. Геноцидом українського народу.

Сторони детально обговорили підготовку до четвертого саміту глав держав та урядів країн Ради Європи, що відбудеться у Рейк'явіку 16–17 травня під головуванням Ісландії. «Рада Європи повинна потужно відреагувати на безпрецедентний з часів Другої світової війни злочин агресії Росії. Очікуємо від саміту конкретних і вагомих рішень», – зазначив В. Зеленський.

Також він наголосив на активній позиції ісландського головування в Комітеті міністрів Ради Європи щодо роботи щодо притягнення Росії до відповідальності за військові злочини, геноцид, злочини проти людяності та злочин агресії, вчинені в Україні, а також у питанні створення під егідою Ради Європи реєстру збитків, завданих російською агресією.

За словами В. Зеленського, дуже важливим сигналом саміту глав держав Північної Європи та України є те, що нордичні країни продовжуватимуть підтримувати Україну у її боротьбі за свою територіальну цілісність та спільні для наших народів цінності. «Мені дуже приємно відвідати Фінляндію. Я бачив сьогодні багато людей на вулицях, які демонстрували підтримку нашої країни», – наголосив Президент.

Візит Президента України В. Зеленського до Фінляндії є надзвичайно важливим і має дві складові – переговори з керівництвом країни, яка нам надає досить значну військову допомогу, та участь у саміті п'яти Північних країн, дружніх та прихильних до України. На цьому наголосив заступник міністра закордонних справ України, дипломат Є. Перебийніс. Він зазначив, що участь В. Зеленського в саміті Північних країн показує надзвичайно потужну підтримку Києва з боку Фінляндії, Швеції, Данії, Норвегії та Ісландії.

«Ми в Північних країнах фіксуємо найбільшу фактично у Європі допомогу українській громадській боротьбі проти російської агресії, а також підтримку вступу України до ЄС і НАТО. Тому відбувся саміт з лідерами цих країн. Результати – це подальша військова підтримка, підтримка зброєю та військовою технікою, яку вже надали та яка буде ще надана. Підтримка нашого вступу до ЄС та НАТО, підтримка в реалізації формули Президента, створення спеціального трибуналу тощо», – додав заступник глави МЗС (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/chim-vazhliivy-vizit-volodimira-zelenskogo-do-finlyandiji-v-mzs-zrobili-zayavu-novini-ukrajini-50322169.html>).

Є. Перебийніс підкреслив також, що взаємодія з Північними країнами в безпековому і військовому плані є надзвичайно важливою, оскільки їх військово-технічний комплекс досить розвинутий. Зокрема, більшість із них – морські держави, які мають досить ефективні протикорабельні засоби, які для нас є надзвичайно корисними (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yevhen-perebyynis-zelenskyu-u-finlyandiyi-seryozni-domovlenosti-bezpeka/32394415.html>).

За словами радника глави Офісу Президента М. Подоляка, візит В. Зеленського до Фінляндії був украй важливим і символічним. Він підкреслює, що «партнери України, зокрема північні, розуміють, що таке сучасна Росія. Вони абсолютно точно свідомі того, що сьогодні вирішується доля вільної Європи в тому вигляді, у якому вони звикли жити, коли люди дійсно вільні». «Вони точно розуміють, що Росія – це не про свободу. Це про масові вбивства, репресії, табори тощо. Це класична середина минулого сторіччя. Це класичний нацизм. І вони розуміють, що потрібно Україну максимально підтримувати», – підкреслив радник глави ОПУ.

М. Подоляк наголосив, хоча Північні країни невеликі з точки зору обсягу економіки, але вони все віддають і не ведуть бесіди. «Північна Європа, на відміну від інших, не розмовляє ні про що, вона чітко розуміє природу цієї війни та віддає все в повному обсязі. Вони не проводять дискусію, треба щось дати Україні чи ні. Вони говорять: “Все що є, віддамо”, – зазначив політик. – Крім того, вони не ведуть дискусії про те, що це може ескалювати, спровокувати. Вони завжди підтримують Україну й завжди говорять, що ця війна має закінчитися правильно – на умовах України» (URL: https://24tv.ua/vizit-zelenskogo-do-finlyandiyi-podolyak-otsiniv-rezultati_n2307293).

Політтехнолог Ю. Подорожній зазначив, що візит В. Зеленського до Фінляндії, яка 4 квітня стала 31-м членом Північноатлантичного альянсу, важливий з точки зору демонстрації Україною наших серйозних намірів щодо саміту НАТО у Вільнюсі та загалом вступу до Альянсу. Ю. Подорожній зауважив, що попри непоодинокі заяви із Заходу про можливість вступу України до НАТО лише після закінчення війни, В. Зеленський продемонстрував, що Україна прагне до НАТО сьогодні (URL: https://24tv.ua/zelenskiy-finlyandiyi-3-travnya-2023-roku-yaka-meta-vizitu-zelenskogo_n2306166).

Ця зустріч стане надзвичайно важливою для передачі досвіду Фінляндії щодо вступу в НАТО, зазначив політолог М. Давидюк. Він переконаний, що глави держав у Фінляндії обговорювали два основні питання. Перше – це літаки, вважає М. Давидюк. За його словами, після розпаду Радянського Союзу Фінляндія одразу на кілька мільйонів доларів закупила літаків, попередників F-16. Про їх передачу Україні, імовірно, ішлося під час переговорів. Другим питанням, на думку політолога, стане своєрідна передача естафети щодо вступу в НАТО. «Наша держава може озброїтися секретами свіжого досвіду вступу до НАТО – щодо того, як подавати документи, як вступати, “зробити швидко та гарно те, на що деякі країни витрачали десятки років”» (URL: https://24tv.ua/zelenskiy-vizitom-finlyandiyi-davidyuk-nazvav-metu-novini-ukrayini_n2306541).

А. Кучухідзе, політолог-міжнародник, співзасновник аналітичного центру «Об’єднана Україна», оцінює візит Президента В. Зеленського до Фінляндії як дуже якісний і позитивний. Він підкреслює, що вперше в історії наших відносин з Північною Європою відбувся окремий саміт Україна + Nordic States. Це унікальний формат. Він показує наскільки зростає суб’єктність України в міжнародних відносинах (URL: <https://uatv.ua/uk/pidtrymka-ukrayiny-spetstrybunal-dlya-rf-posylennya-vijskovoyi-dopomogy-vizyty-zelenskogo-do-finlyandiyi-ta-niderlandiv-v-oglyadi-ekspertiv>). «І якраз за підсумками візиту Президента Зеленського і за підсумками проведених переговорів було опубліковано спільну заяву Україна + Nordic States, де було чітко зазначено про те, що країни Північної Європи повністю підтримують членство України у ЄС і цілком підтримують членство України в НАТО.

Ба більше, Україна зі своїми партнерами узгодила формулу того, що одним з пріоритетних майданчиків для військово-технічної допомоги Україні є “Рамштайн”. І водночас ці країни взяли на себе політичні зобов’язання брати участь, допомагати в рамках “Рамштайну”, у рамках ЄС і НАТО та ще окремо на двосторонньому рівні ухвалювати програми підтримки за економічним, військово-технічним і політичним треком».

Також, за словами політолога, дуже важливо, що країни повністю підтримали позицію України щодо посилення санкційного тиску проти Російської Федерації. Тобто ми ще бачитимемо вдосконалення санкційного

режиму, тиск на росіян, плюс на юрисдикції, які допомагають їм обходити санкції.

Таким чином, усе, із чим їхав Президент В. Зеленський, усі побажання, заявлені політичні позиції були представлені в спільному документі. Це означає, що ці держави повністю поділяють позицію України та беруть на себе політичні зобов'язання щодо підтримки України за різними напрямками – економіка, військово-технічна допомога, політика, інтеграційні питання, санкційний тиск.

«Цей візит Президента дуже позитивний, ефективний, і він такий проривний із вузько професійного погляду, що ці країни започаткували такий ексклюзивний формат спілкування з Україною. І, звісно ж, вони вкотре підкреслюють збільшення суб'єктності та впливу України в міжнародних відносинах», – наголошує А. Кучухідзе.

Водночас експерт підкреслює, що політичний результат візиту потрібно ділити на дві частини: публічну й неопублічну. Очевидно, що порядок денний поїздки був значно потужнішим, ніж публічні запевнення про політичну підтримку. «Решту найпринциповіших рішень ми в публічній площині не побачимо, допоки триває війна». У кулуарах однозначно обговорювалася ситуація на полі бою, ефективність використання західної військової техніки, результативність української армії та безпека. Прикметно, що лідери предметно обговорюють і такі питання, як покарання для всіх винних, майбутнє відновлення України та ін.

Тому експертна спільнота оцінила ці візити як дуже вагомим для України. Ми ставимо питання не для об'єднання держав навколо нас, а для подальшого зміцнення того антифашистського союзу, який створено у світі, та для отримання надзвичайно важливої інформації щодо пріоритетних стратегічних питань.

Дослідниця Фінського інституту зовнішньої політики Т. Карьялайнен і науковий співробітник Університету Гельсінкі Т. Міеттінен також вважають візит В. Зеленського до Фінляндії вагомим. За словами Т. Карьялайнен, дуже цінно, що візит В. Зеленського збігся із зустріччю міністрів країн Північної Європи. «Це заклик до Північних країн підтримати Україну. Безумовно, є очікування політичної та матеріальної підтримки від цього візиту», – зазначає Т. Карьялайнен (URL: <https://yle.fi/a/74-20030004>).

«Вибір Фінляндії як місця для візиту свідчить про те, що Фінляндія має прийняти ключові рішення щодо негайної допомоги Україні, з одного боку, і запропонувати Україні довгострокову перспективу, наприклад, через можливе членство в НАТО», – вважає Т. Міеттінен.

Дослідники переконані, що робота в рамках Північноєвропейського союзу є хорошим континуумом для зовнішньої політики Фінляндії. Фінські та інші міністри країн Північної Європи відіграли важливу роль у наданні збройної допомоги та зміцненні санкційного фронту, зауважує Т. Міеттінен. «Тепер, коли Фінляндія вступила до НАТО, Зеленський, імовірно, хоче

підготувати ґрунт для дебатів, які відбудуться влітку на Вільнюському саміті НАТО, про можливе членство України в Альянсі або про гарантії безпеки, які будуть надані країні», – підкреслює експерт.

На думку Т. Карьялайнен, візит до Фінляндії пов'язаний з довгостроковими цілями. Вони стануть ще вагомішими, якщо війна затягнеться. «Будь-яке рішення про допомогу завжди є сигналом для Росії. Це може бути інтерпретовано як здатність України вести оборонну війну, так і як готовність інших країн допомогти. Єдність і відданість прихильників України є стримуючим фактором, який впливатиме на плани Росії і, можливо, на переговорні позиції в майбутньому».

Для Росії візит В. Зеленського до Фінляндії не став несподіванкою, наголошують дослідники. За словами Т. Карьялайнен, ставлення Фінляндії до війни було зрозумілим для Росії із самого початку, і Т. Мієттінен не очікує, що візит викличе великий резонанс на Сході. Натомість він констатує, що Фінляндія для України представляє новий інтерес не лише як член ЄС, а і як член НАТО. Фінляндія представлена в таборі активних прихильників України, і візит В. Зеленського зміцнить партнерство, яке також має історичний символізм. Фінляндія розглядається як приклад і надія на те, що оборонна війна проти Росії може бути успішною.

Отже, візит Президента України В. Зеленського до Фінляндії, за оцінкою політичних експертів, виявився досить вдалим і результативним. Під час переговорів з Президентом Фінляндії С. Ніїністьо та іншими представниками влади країни на полях саміту Україна – Північна Європа за участі прем'єрів Швеції, Норвегії, Данії, Ісландії та під час двосторонніх зустрічей з кожним з них було обговорено підтримку України Скандинавськими країнами, розвиток відносин Києва з ЄС і НАТО, ініціативи щодо справедливого миру, перспективи післявоєнної відбудови України. Цей візит підкреслив збільшення суб'єктності та впливу України в міжнародних відносинах, засвідчив єдину й незмінну позицію країн Північної Європи щодо підтримки України у війні проти РФ і їхню готовність надавати підтримку для зміцнення обороноздатності України, а також політичну, фінансову й гуманітарну допомогу доти, доки цього потребуватиме ситуація.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Візит Президента України В. Зеленського до Нідерландів в оцінках експертів

Останнім часом до щоденного спілкування Президента України В. Зеленського з головами держав, урядів, нашими партнерами та виступів перед парламентами країн світу через телекомунікації все частіше додаються особисті візити. Незважаючи на певні труднощі, спричинені війною, на думку

спостерігачів, це цілком обґрунтоване рішення. Формат особистих зустрічей і спілкування віч на віч дає змогу проводити більш відверті, а іноді й більш продуктивні переговори. До цього треба додати ще й психологічні аспекти встановлення довірчих і дружніх стосунків між лідерами держав, які відіграють значну роль у побудові взаємовигідних відносин між країнами. Отже, минулого тижня, одразу після завершення свого візиту до Фінляндії, Президент України вирушив з візитом до Нідерландів.

Для В. Зеленського поїздка в Нідерланди стала першою не лише з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, а й на посаді Президента загалом. Крім того, нідерландська телерадіокомпанія NOS звернула увагу на те, що 4 травня в країні відзначають День пам'яті жертв Другої світової війни та подальших збройних конфліктів, але припустила, що візит українського президента саме до цієї дати не приурочувався (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/05/3/7400570>).

Проте цей збіг дав змогу деяким місцевим політикам нагадати про себе. Так, К. ван дер Плас, лідерка нідерландської партії «VoerBurgerBeweging» (BBB), заявила, що проігнорує виступ Президента України В. Зеленського в парламенті через невдалу дату візиту. Політик зазначила, що в цей день Нідерланди вшановують пам'ять цивільних осіб і військових, які загинули в країні та в інших місцях світу під час Другої світової війни та під час інших військових операцій. «4 травня... Один день на рік, коли ми згадуємо НАШИХ загиблих на війні. Один день. Це має бути у фокусі 4 травня! А не Зеленський. Те, що цей візит має відбутися саме зараз, я вважаю дуже недоречним. Тому я поінформувала президента палати на початку цього тижня, що не буду присутня на зустрічі із Зеленським», – заявила К. ван дер Плас (URL: <https://espreso.tv/pidibrali-nevdalu-datu-liderka-odniei-z-partiy-u-niderlandakh-ne-priyde-na-vistup-zelenskogo-u-parlamenti>). Щодо мотивації цього демаршу в експертному середовищі немає єдиної думки, але так чи інакше черговий привід для роздумів і оцінки позиції частини європейських політиків з'явився.

Загалом програма візиту Президента України В. Зеленського до Нідерландів була надзвичайно насиченою, однак у підсумку – успішно виконана. Зокрема, за повідомленням речника президента С. Никифорова, уже в перші години перебування в Гаазі В. Зеленський провів зустріч із президентом Сенату Я. Брауном та головою палати представників В. Бергкамп. Далі відбувся візит Президента України до Міжнародного кримінального суду (МКС) та його зустріч із президентом суду П. Гофманським та секретарем О. Завалою Гілером. Крім того, були заплановані зустрічі В. Зеленського з Прем'єр-міністром Нідерландів М. Рютте і в тристоронньому форматі також з Прем'єр-міністром Бельгії А. де Кроо, повідомив С. Никифоров (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyu-niderlandu-zustrichi/32394550.html>).

Під час зустрічі зі спікером палати представників Нідерландів В. Бергкамп і спікером сенату Я. Ентоні Брауном український лідер подякував

керівництву нідерландського парламенту за чітку та активну позицію на підтримку України і важливі кроки, які допомагають їй дати відсіч російській агресії. «Сьогодні Нідерланди – серед лідерів підтримки України й один із наших ключових союзників у захисті цінностей свободи», – підкреслив В. Зеленський. Особливу увагу під час зустрічі було приділено підготовці до саміту НАТО у Вільнюсі. В. Зеленський наголосив на важливості ухвалення конкретних рішень на саміті щодо членства України в Альянсі та гарантій безпеки для України перед вступом до НАТО (URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/vizit-zelenskogo-do-niderlandiv-golovne>). Питання підготовки до саміту цілком очікувано залишаються в центрі уваги як європейських лідерів, так і керівництва нашої держави. Разом з тим важливе місце в співпраці з нашими партнерами займає питання притягнення до відповідальності воєнних злочинців.

Зокрема, у розмові з президентом Міжнародного кримінального суду П. Гофманським і секретарем суду О. Завалою Агілером Президент України В. Зеленський наголосив, що притягнення до відповідальності всіх винних у воєнних злочинах проти людяності та геноциді українського народу є принциповим для України. «Для нас результат – це виключно конкретні вирoki всім російським воєнним злочинцям, включно з найвищим керівництвом країни-агресора», – наголосив він. У цьому контексті В. Зеленський високо оцінив роботу МКС, підкресливши важливість рішення про видачу ордерів на арешт президента Росії та уповноваженої з прав дитини за звинуваченням у депортації українських дітей. «Ці злочини потребують особливої, першочергової уваги. Маємо посилити тиск на Росію, щоб припинити масові депортації, і створити універсальний механізм для захисту дітей», – наголосив Президент України В. Зеленський (URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/vizit-zelenskogo-do-niderlandiv-golovne>).

Питання створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії Російської Федерації та його розміщення в Гаазі обговорювалося й під час зустрічі Президента України В. Зеленського та нідерландського Прем'єра М. Рютте. За підсумками цих обговорень лідери виступили зі спільною заявою: «Ми прихильні до створення спеціального трибуналу для судового переслідування та винесення вирoku за цей злочин із залученням міжнародної спільноти», – ідеться в заяві. В. Зеленський та М. Рютте привітали зобов'язання 36 держав, які сьогодні мають на меті стати основою групи зі створення спецтрибуналу щодо злочину агресії Росії. «Ми твердо віримо, що Гаага, як місто миру та справедливості, є місцем для розміщення спеціального трибуналу», – заявили лідери двох країн. Крім того, очільники України та Нідерландів подякували Раді Європи за прихильність до створення реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України. Вони підтвердили, що такий реєстр збитків базуватиметься в Гаазі. Також В. Зеленський і М. Рютте привітали створення Міжнародного центру з переслідування за злочин агресії

(ICPA) при Євроюсті в Гаазі (URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/vijna-v-ukrayini/specztrybunal-dlya-rosiyi-v-gaazi-shho-vidomo>).

Доцільно зауважити, що останнім часом почали з'являтися чутки, різноманітні пропозиції політиків та роздуми експертів щодо створення такої собі гібридної форми суду, що, на думку спостерігачів, є спробою «заговорити» проблему, відвести її у більш вигідне для воєнних злочинців і Росії загалом річище. Проте Президент України В. Зеленський укотре рішуче наголосив на непохитній позиції нашої країни і країн-партнерів. Під час виступу в Міжнародному кримінальному суді в Гаазі В. Зеленський закликав створити міжнародний трибунал щодо злочину повномасштабної агресії РФ проти України, трансформувавши досвід Нюрнберзького процесу. Він наголосив, що Україна наполягає саме на міжнародному трибуналі, а не на гібридній формі суду над РФ. Президент України пояснив: український суд може забезпечити відповідальність за більшість воєнних злочинів, скоєних російськими окупантами. Але лише трибунал може розглядати злочин агресії. Він додав, що потрібен повноцінний трибунал і повноцінна справедливість. Президент акцентував, що Європа і світ мали подібний досвід, коли був організований Нюрнберзький процес над нацистами в 1945–1946 рр. «Саме тому ми виступаємо за створення такого трибуналу. Ми хочемо продовжити традицію обов'язкового покарання за злочин агресії – як гарантію неповторення такої агресії», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/vijna-v-ukrayini/specztrybunal-dlya-rosiyi-v-gaazi-shho-vidomo>).

Другою важливою темою переговорів було озброєння, військове обладнання, допоміжні засоби та амуніція, які наразі залишаються ключовою сферою співробітництва між Україною і її європейськими партнерами. Зміцнення обороноздатності нашої країни сьогодні є найважливішим завданням демократичного світу, цінності якого наша країна відстоює в боротьбі з агресором ще з 2014 р. Життєву необхідність цієї співпраці, вільної від будь-яких обмежень, Президент України підкреслив під час свого виступу в парламенті Нідерландів. Що довше зберігають табу щодо зброї для України, то більше українських воїнів «віддають життя, щоб витягнути оборону», коли зброя «недостатньо потужна чи далекобійна» та «коли винищувачі Росії ефективніші, ніж літаки захисників Європи». За його словами, що «потужніша зброя й далекобійніший вогонь», то «більше життів рятується від ворожих ударів». «Цінити життя і зберігати оборонні табу між союзниками, які повинні захищати життя, – це очевидна суперечність, – вказав Президент. – Зараз усе це, на жаль, зберігається. Табу щодо зброї. Чи надовго? Залежить від усіх нас... Пам'ятаємо лідерство Нідерландів в ініціювання постачання [САУ] Panzerhaubitze 2000 – дякую вам за це сміливе рішення, за Patriot та іншу зброю. Пам'ятаємо, що Нідерланди були першими, хто сказав, що F-16 [для України] – це не табу. Ваше лідерство справді дає результат. Тож давайте забезпечимо разом нові!» – закликав Президент України В. Зеленський (URL:

<https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/zelenskij-u-generalnih-shtatah-niderlandi-buli-pershimi-hto-skazav-shcho-f-16-dlja-ukrajini-tse-ne-tabu-1662416.html>).

Президент України В. Зеленський, крім зустрічі віч-на-віч із Прем'єр-міністром Нідерландів М. Рютте, зустрівся в аналогічному форматі з Прем'єр-міністром Бельгії А. Де Кроо. І вже за результатами тристоронньої зустрічі було прийнято дві декларації: «Спільна декларація України, Королівства Бельгія та Королівства Нідерланди з нагоди візиту Президента України В. Зеленського до Нідерландів 4 травня 2023 року» та «Україна – Нідерландська декларація про відповідальність» (URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/vizit-zelenskogo-do-niderlandiv-golovne>).

Президент України В. Зеленський подякував Нідерландам за Patriot, які вже рятують життя людей в Україні. Так само глава нідерландського уряду зазначив, що Росія має відповісти за свої злочини, а підтримка з боку його держави буде непохитною, зокрема і в наданні Україні зброї. «Хоча питання винищувачів є украй чутливим, але немає табу на таке постачання. І робота в цьому напрямі триває», – наголосив Прем'єр-міністр Нідерландів М. Рютте. Прем'єр-міністр Бельгії А. де Кроо повідомив про новий пакет допомоги Україні і вважає, що на цю допомогу мають піти й заморожені активи російського Центробанку. «Від початку великої війни Бельгія арештувала 180 млрд активів російського Центрального банку. Зараз ми вивчаємо всі можливості, щоб застосувати ці активи на користь України. Допомогти як на полі бою, так і для повоєнної відбудови. Бельгія готова відіграти в цьому головну роль разом з Європейською комісією», – зазначив Прем'єр-міністр Бельгії А. де Кроо (URL: <https://www.5.ua/svit/180-miliardiv-belhiia-vyvchaie-iaak-konfiskuvaty-rosiiski-aktyvy-dlia-vidbudovy-ukrainy-vkliuchennia-304783.html>).

Заява глави уряду Бельгії є дуже важливим сигналом для інших держав, оскільки сьогодні політики, які визнають провину Росії в нанесенні величезних матеріальних збитків Україні, водночас заявляють про відсутність можливості використання заморожених коштів для відбудови зруйнованих в Україні об'єктів і компенсації нанесеної шкоди. Однозначна позиція у вирішенні цього питання з боку впливової європейської країни може відіграти ключову роль, і справедливість буде відновлено не лише в питанні покарання воєнних злочинців, а і в матеріальному відшкодуванні нанесених збитків.

Також у межах візиту, спрямованого на поглиблення співпраці між нашими країнами в питаннях підвищення обороноздатності України, Президент В. Зеленський відвідав базу Королівських ВПС Нідерландів, де зустрівся з українськими військовими та курсантами, які проходять навчання, а також з пораненими захисниками України, які перебувають на реабілітації в медичних закладах Нідерландів. «Тут і зараз ми бачимо, що таке допомога і що таке захист життя. Це найпочесніша місія – робити все, щоб життя

перемогло», – наголосив В. Зеленський. Разом з Прем'єр-міністром М. Рютте та міністром оборони К. Оллонгрєн він оглянув зразки військової техніки, яку передають Україні (URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/vizit-zelenskogo-do-niderlandiv-golovne>).

Ще одним підтвердженням інтересу й поваги до нашої країни, проявом підтримки стала аудієнція Президента України В. Зеленського у Короля Нідерландів Віллема-Олександра. Прийом відбувся в Палаці Гейс-тен-Бос. В. Зеленський висловив королю вдячність за підтримку України. Подякував за всебічну підтримку Нідерландами України в захисті нашої свободи та незалежності, а також за особисту турботу Короля та королівської родини про українців, які прибули до Нідерландів у пошуках прихистку від війни. «З перших днів нападу Росії ми відчуваємо, що Нідерланди та весь нідерландський народ разом з Україною», – зауважив В. Зеленський (URL: <https://delo.ua/politics/zelenskii-zustrivsvya-iz-korolem-niderlandiv-video-416696>).

Отже, візит В. Зеленського до Нідерландів виявився насиченим і продуктивним. Радник керівника Офісу Президента України М. Подоляк виокремив три основні складові, на які варто звернути увагу. «Перше – візит до Міжнародного кримінального суду та фіксація того, що треба припинити говорити про гібридні трибунали та гібридне правосуддя. Щоб історично зафіксувати неможливість існування таких режимів, яким сьогодні є РФ, треба провести окремо структурований міжнародний трибунал саме під окрему війну – під війну в Україні, яку розпочала Росія. Друге – підкреслення того, що вступ до НАТО для України є принциповою позицією... Третя складова – це зброя. Ми говоримо про те, що Росія атакує мирне населення, щоб викликати певні панічні настрої та зламати наш моральний дух. Нам потрібно закрити небо до кінця, також далекобійні ракети, щоб знищувати склади, які Росія використовує для балістичного забезпечення своїх угруповань. Нам украй необхідна тактична авіація, яка зможе відігнати таку авіацію Росії», – підсумував М. Подоляк (URL: <https://vikna.tv/video/ukrayina/golovne-z-royizdky-zelenskogo-do-niderlandiv-podolyak-pro-klyuchovi-momentu>).

Політолог В. Фесенко акцентував увагу на значенні візиту Президента України в Нідерланди та його виступу в Гаазі для створення трибуналу. «Західні та європейські політики пропонують гібридну модель трибуналу для вищого військового керівництва Росії», – зазначив експерт. Ідеться про те, аби поєднати тут українську правову базу та залучити міжнародних експертів, представників різних країн та юстицій. Утім більшість українських та західних фахівців критикують це – статус нижче, якщо йдеться про Нюрнберг-2. Виступ В. Зеленського зафіксував це – як один з головних пріоритетів зовнішньої політики: Україна просуватиме можливість створення трибуналу на базі МКС. Утім, тут може бути одна проблема – згода ООН. «ООН може заблокувати Росія. Тому розглядається інша версія – спеціальний міжнародний трибунал як це було по югославських злочинцях», – пояснив В. Фесенко (URL:

https://24tv.ua/volodimir-zelenskiy-vidvidav-finlyandiyu-niderlandi-yaki-2-meti_n2307364).

Більш докладно юридичний аспект проблеми аналізує Ю. Білоус, адвокат, який займається збором доказів воєнних злочинів РФ в Україні. Зокрема, він наголосив: «Президент Зеленський у Гаазі послав дуже важливий меседж, коли сказав, що нас не цікавить гібридний трибунал. Нас не цікавить гібридна справедливість. Нас цікавить повна і справжня справедливість. Цей меседж був адресований насамперед США і тим, хто може так чи інакше підтримувати пропозицію Сполучених Штатів Америки про створення спеціального гібридного трибуналу за злочини агресії» (URL: <https://uatv.ua/uk/pidtrymka-ukrayiny-spetstrybunal-dlya-rf-posylennya-vijskovoyi-dopomogy-vizyty-zelenskogo-do-finlyandiyi-ta-niderlandiv-v-oglyadi-ekspertiv>).

Принагідно зазначимо, що вимоги щодо створення спеціального трибуналу не є якоюсь примхою, це обов'язкова потреба досягнення справедливості. Як наголошує Ю. Білоус, гібридний трибунал не влаштовує Україну з декількох причин: «по-перше, питання легітимності такого трибуналу всередині нашої країни – це питання антиконституційне. Друга позиція – трибунал усередині нашої країни навіть з якимись міжнародними радниками не вважатиметься міжнародним, він не виражатиме волю міжнародного співтовариства, а отже, імунітет Путіна працюватиме. Ордери на арешт Путіна, Лаврова, Мішустіна не будуть легітимними у світі. Цих людей неможливо буде заарештувати. І найголовніше: те, що ухвалить цей гібридний суд, вбудований у судову систему України, не матиме належної ваги. І практичним результатом буде пшик, за який такі люди, як президент Путін, не понесуть відповідальності. І наша країна дуже чітко на цій позиції стоїть. Просто це дуже чітко, красиво, з його [В. Зеленського] вуст прозвучало, коли він сказав, що гібридний трибунал – це і гібридна справедливість. Тому гібридний трибунал не вирішить проблему імунітету й належного покарання, тому він нам не потрібен» (URL: <https://uatv.ua/uk/pidtrymka-ukrayiny-spetstrybunal-dlya-rf-posylennya-vijskovoyi-dopomogy-vizyty-zelenskogo-do-finlyandiyi-ta-niderlandiv-v-oglyadi-ekspertiv>).

Таким чином, проведений аналіз інформаційного простору та коментарів експертів свідчить, що візит Президента України В. Зеленського до Нідерландів був значною мірою спрямований на чітке визначення позиції нашої країни й наших партнерів з приводу створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину повномасштабної агресії РФ проти України. Обговорення цього питання саме в столиці міжнародного права Гаазі надало виступу Президента України додаткового символізму, що був підкреслений у промові В. Зеленського в Міжнародному кримінальному суді. Обговорення зміцнення обороноздатності України та озвучення питання постачання літаків підтвердили непохитність партнерів у підтримці нашої країни й готовність розширювати допомогу. Ще одним знаковим результатом

проведених у Нідерландах переговорів стала заява щодо пошуку варіантів використання арештованих активів Центробанку Росії для компенсації нанесеної Україні матеріальної шкоди.

Отже, візит відбувся, наміри підтверджено, домовленостей досягнуто. Відтепер справа за часом, який і визначить остаточні підсумки події.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит Прем'єр-міністра України Д. Шмигаль до Італії в оцінках експертів

Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль 26–27 квітня перебував з візитом в Італії, де зустрівся з Президентом С. Маттареллою, Прем'єр-міністром Італії Д. Мелоні, керівництвом парламенту Італії, міністром оборони Г. Крозетто. Також узяв участь у Конференції з відновлення України, відвідав оборонне підприємство «Rheinmetall Italia S.p.A.», що спеціалізується на виробництві сучасних систем ППО. У Ватикані Д. Шмигаль провів аудієнцію з Папою Римським Франциском.

Під час зустрічі з Президентом Італії С. Маттареллою обговорили співпрацю у фінансовій, оборонній і санкційній сферах. «Вдячний Італії за військово-технічну допомогу для сил безпеки й оборони України, зокрема за шостий пакет допомоги, до якого увійшли критично необхідні системи ППО. Сподіваюся, що комплекс SAMP/T прибуде в Україну якомога скоріше і стане на захист українського неба», – зазначив Д. Шмигаль (URL: <https://gordonua.com/ukr/news/politics/shmigal-pid-chas-vizitu-do-italiji-proviv-peregovori-z-kerivnitstvom-krajini-1661357.html>. 2023. 27.04).

Д. Шмигаль і С. Маттарелла обговорили також формулу миру, запропоновану Президентом України В. Зеленським. Український Прем'єр-міністр висловив сподівання, що Італія в майбутньому підтримає вступ України в НАТО. С. Маттарелла запевнив Д. Шмигаль, що Італія підтримуватиме Україну стільки, скільки потрібно.

Також Д. Шмигаль зустрівся з Прем'єр-міністром Італії Д. Мелоні. Під час зустрічі глава українського уряду наголосив, що у 2023 р. Україна потребує 14 млрд дол. на швидке відновлення. Ця сума необхідна, аби задовольнити найбільш базові потреби людей, такі як дах над головою, світло й тепло взимку. «Країни G7 долучаються до відновлення України. Сполучені Штати Америки виділяють 2,3 млрд дол., Європейська комісія – 1 млрд євро. Очікуємо такої ж допомоги, 1 млрд євро, від агентства “SACE”, яке допоможе Україні відновити економіку, інфраструктуру, базові гуманітарні й соціальні потреби людей», – зазначив Д. Шмигаль.

Під час брифінгу з Прем'єр-міністром Італії Д. Мелоні Д. Шмигаль заявив, що, крім 500 млн євро, італійське державне експортно-кредитне

агентство «SACE» готове виділити ще 1 млрд євро. Гроші хочуть спрямувати на підтримку торговельно-фінансових операцій України, зокрема в галузі охорони здоров'я та інфраструктури (URL: <https://hromadske.ua/posts/italiya-obicyaye-vidiliti-ukrayini-she-euro-1-mlrd-i-pidtrimuye-yaknajshvidshij-vstup-doyes>. 2023. 26.04).

Як інформують ЗМІ, Д. Мелоні заявила, що Італія планує у 2025 р. прийняти велику конференцію з відновлення України. У свою чергу Д. Шмигаль закликав Італію сприяти конфіскації російських активів та заявив, що Україна очікує на посилення санкційного тиску на Росію, зниження цін на російську нафту, введення санкцій проти ядерної галузі РФ, вихід бізнесу з російського ринку й контроль за введеними обмеженнями.

Д. Шмигаль і Д. Мелоні також обговорили питання звільнення цивільних українців, зокрема дітей, з російського полону. При цьому Д. Мелоні зазначила, що Італія й надалі підтримуватиме Україну на її шляху до членства у Європейському Союзі, а також «високо оцінила українські реформи». Як інформують ЗМІ, Прем'єр Італії на зустрічі зі своїм українським колегою заявила, що Рим зробить усе можливе, щоб Україна вступила до ЄС якомога швидше. «Ми віримо, що майбутнє України з нами, що Україна дедалі більше приєднуватиметься до нашої європейської сім'ї. Ми допомагатимемо робити все, що від нас залежить, щоб прискорити процес вступу. Ми сприятимемо прискоренню переговорів у межах процесу приєднання до ЄС», – наголосила Д. Мелоні (URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-zaruchylasya-pidtrymkoju-italiyi-perspektyvu-otsinyly-eksperty>. 2023. 27.04).

За повідомленням ЗМІ, 26 квітня в Римі відбулася Конференція з відновлення України, у якій узяли участь представники приблизно 600 італійських підприємств і 150 українських, глава українського уряду, Прем'єр Італії та онлайн виступив Президент України В. Зеленський.

У своєму виступі В. Зеленський зазначив, що Україна спільно із цивілізованим світом міцно стоїть і захищає цінності, тому здатна перемогти у розв'язаній Росією війні. «Уже зрозуміло, коли і чим має завершитися ця війна, яку Росія розв'язала проти нас, проти нас усіх – проти України і всього нашого спільного європейського дому, який дав шанс на мирне життя і процвітання усім європейським народам. Я не маю сумніву, що ми здатні перемогти, бо ми не тільки віримо у свої сили, а міцно стоїмо і захищаємо наші спільні цінності у єдності, хто зберігає єдність і не втрачає міцності, той перемагає», – підкреслив В. Зеленський (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3700997-zelenskij-vistupiv-onlajn-na-konferencii-z-vidbudovi-ukraini.html>. 2023. 26.04).

Він подякував Італії за лідерство та Прем'єр-міністру Д. Мелоні за цю єдність. «Ми маємо зробити і зробимо все, щоб ця російська війна завершилася російською ж поразкою», – підкреслив Президент України.

У свою чергу міністр закордонних справ А. Тайяні під час виступу зазначив, що це важливий день, це сигнал солідарності Італії з Україною. «Ми

вже допомагаємо у військовій сфері, допомагаємо цивільним, але ми також хочемо бути в авангарді відновлення цієї країни. У багатьох галузях – у сфері енергетики, у металургії...» – заявив міністр.

Як інформують ЗМІ, він з гордістю показав журналістам браслет з «Азовсталі», який йому подарували українські підприємці, і додав, що Італія зобов'язується сприяти тому, щоб Україна в короткій перспективі стала членом ЄС. «Ми бажаємо досягнення миру якнайшвидше, хоча це й не просто», – зазначив італійський міністр закордонних справ (URL: https://lb.ua/world/2023/04/28/553342_italiya_hoche_vzyati_uchast_vidbudovi.html. 2023. 28.04).

Д. Шмигаль подякував італійцям за підтримку та заявив, що лідерство Італії в питанні відновлення є дуже важливим для України. «Сотні італійських та українських компаній, бізнесів, асоціацій, які сьогодні тут, – це сигнал того, що ми маємо спільну зацікавленість у проектах відновлення, які, зокрема, сьогодні описав Президент України. Запрошуємо італійські компанії інвестувати в Україну та реалізовувати проекти відновлення вже сьогодні», – запропонував Прем'єр (URL: <https://uaprom.info/article/8286-vidbudova-ukrayini-metallurgii-predstavili-svoje-bachennya-konferenciyi-italiyi.html>. 2023. 27.04).

За повідомленнями ЗМІ, між Україною та Італією було підписано ряд угод і меморандумів, які, як зазначив Д. Шмигаль, посилять наші відносини та співпрацю. Зокрема, меморандум між українським МЗС та Італійським торговим агентством для активізації торговельних відносин; меморандум із захисту довкілля й відновлення екології; меморандум про співпрацю в промисловій галузі; меморандум між Укрзалізницею й компанією «MERMEC», яка спеціалізується на діагностиці залізничних колій; меморандум між аграрними асоціаціями для реалізації сучасних проектів у процесі відновлення України; меморандум між компанією «We Build» і Укргідроенерго про співпрацю в будівництві гідроелектростанцій; Експортно-кредитне агентство Італії (SACE) додатково до лінії в розмірі 500 млн євро готове виділити ще 1 млрд євро, щоб підтримати торговельно-фінансові операції; меморандум про співпрацю підпишуть Харківська область та італійський регіон Емілія-Романія, Київська область і Тоскана.

Український бізнес теж готовий брати участь у проектах з відбудови України, зокрема компанії гірничо-металургійного сектору «Група Метінвест» і «АрселорМіттал Кривий Ріг», керівництво яких узяло активну участь у спеціалізованій металургійній панелі в рамках конференції. Як зазначив керівник «Метінвесту» Ю. Риженков, група розглядає питання стратегічного партнерства з італійськими компаніями в Україні. Потенційні проекти можуть включати співпрацю у сфері транспортної інфраструктури (дороги, мости, морські порти), енергетичної інфраструктури (виробництво та постачання енергії), соціальної інфраструктури (школи, лікарні, інші громадські заклади). «Метінвест» вбачає свою роль у цих проектах як

потенційний постачальник сталі. Компанія також розраховує в партнерстві з італійськими компаніями покращувати технологічний рівень металургійного виробництва в Україні та стати частиною процесу зеленої трансформації європейської промисловості. Зокрема, ідеться про розширення виробництва DR-окатків, які є основним видом сировини для більш екологічного металургійного виробництва з використанням електродугових печей. «Метінвест» розглядає можливість партнерства з DRI d'Italia, спільним проектом InvItalia та CEIP Scarl (консорціум виробників сталі в електродугових печах) (URL: <https://uaprom.info/article/8286-vidbudova-ukrayini-metalurgi-predstavili-svoje-bachennya-konferenciyi-italiyi.html>. 2023. 27.04).

Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль оцінив результати конференції як плідні для України. «Ми підписали шість меморандумів у галузі екології, промисловості, логістики в енергетичній сфері. Також два меморандуми було підписано між регіонами України й Італії, що ще раз демонструє налагодження прямих зв'язків між нашими громадами й людьми», – підкреслив Прем'єр.

У свою чергу Прем'єр Італії Д. Мелоні зазначила, що партнери Києва повинні зіграти провідну роль у відновленні України, адже зараз деякі українці змушені будувати своє життя заново на руїнах, залишених російськими загарбниками.

У ЗМІ активно обговорюється зустріч Д. Шмигалья з Папою Римським. Зокрема, повідомляється, що у Ватикані Д. Шмигаль провів аудієнцію з Папою Франциском і державним секретарем Святого Престолу кардиналом П'єтро Пароліном. Сторони обговорили формулу миру Президента України й можливу допомогу Його святості та Ватикану в досягненні всіх кроків формули. Прем'єр-міністр також попросив сприяння в поверненні додому українців та українських дітей, які незаконно утримуються, арештовані або депортовані до Росії.

За оцінками українських фахівців, майже 19 тис. 500 дітей було вивезено до Росії або окупованого Росією Криму після вторгнення російських військ в Україну. Проте Москва, яка тимчасово окупувала значну частину сходу та Півдня України, заперечує факти викрадення дітей і заявляє, що їх вивезли задля їхньої власної безпеки (URL: <https://tsn.ua/ukrayina/spilna-rozrobka-sistem-ppo-ta-plani-vstupu-do-yes-chomu-ukrayinskiy-prem-yer-shmigal-yizdiv-do-italiyi-2316739.html>. 2023. 27.04).

Д. Шмигаль передав Папі Франциску фотоальбом про злочини Росії в Бучі, Бородянці та інших містах України. «Цей альбом наочно демонструє ненависть і жорстокість агресора, які він приніс на українські землі», – наголосив Д. Шмигаль.

За його словами, Папа Римський хоче скористатися візитом в Угорщину, щоб «сприяти миру» в Україні. «Я також запросив святого отця особисто відвідати Україну», – повідомив Прем'єр-міністр України (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/27/7160604>. 2023. 27.04).

За повідомленням пресслужби Святого Престолу, розмова глави українського уряду з Франциском тривала приблизно 30 хв. Під час спілкування Папа Франциск подарував українському Прем'єру бронзове лиття, що зображує квітку, яка проростає, з написом: «Мир – це делікатна квітка».

У свою чергу Д. Шмигаль подарував Папі Римському репродукцію відомого «Бородянського півника» та фотоальбом про війну та опір українського народу.

Прем'єр провів зустрічі з керівництвом італійського парламенту. Варто зазначити, що підтримку Україні надають представники обох палат. У розмові з головою сенату Іняціо Ла Русса обговорили визнання Голодомору геноцидом українського народу. Відповідний законопроект уже готується. «Наші італійські партнери свідомі того, що Голодомор – один з найстрашніших злочинів, який не має повторитися», – заявив Д. Шмигаль (URL: <https://tsn.ua/ukrayina/spilna-rozrobka-sistem-ppo-ta-planu-vstupu-do-yes-chomu-ukrayinskiy-prem-yer-shmigal-yizdiv-do-italiyi-2316739.html>. 2023. 27.04). За його словами, з головою палати депутатів Італії Л. Фонтаною проговорили питання економічного і швидкого відновлення нашої держави. Отримав запевнення в підтримці палатою вступу України до ЄС, формули миру Президента України та визнання Голодомору геноцидом. «Вдячний парламенту Італії за ухвалення рішень, спрямованих на підтримку України в боротьбі за свободу й демократію», – написав Д. Шмигаль у своєму телеграм-каналі.

Підбиваючи підсумки свого візиту до Італії, Д. Шмигаль повідомив, що відбулися важливі зустрічі з вищими посадовими особами Італії і Ватикану, було підписано ряд важливих документів про співпрацю у сфері торгівлі, екології, промисловості, інфраструктури, енергетики.

За словами Прем'єр-міністра, «визначили шість населених пунктів, де відбудова проходитиме за новими принципами – із системним підходом та повною трансформацією. Це Бородянка та Мощун (Київська область), Тростянець (Сумська), Посад-Покровське (Херсонська), Циркуни (Харківська), Ягідне (Чернігівська). «Понад 4 тис. бізнесів відкрилися або були розширені завдяки програмі “eРобота”. Загальна сума вже виданих безповоротних грантів становить 2,4 млрд грн. Цього тижня збільшили фінансування програми ще на 1,3 млрд грн», – наголосив Д. Шмигаль (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3702802-smigal-rozpoviv-pro-rezultati-robocogo-vizitu-do-italii.html>. 2023. 30.04).

За інформацією ЗМІ, в Італії сторони обговорили посилення військово-технічної допомоги для України, співпрацю в оборонній галузі та євроатлантичну інтеграцію. «Вдячні Італії за підтримку України на шляху до НАТО. Українська армія за підтримки союзників уже впроваджує найкращі стандарти Альянсу й на практиці доводить перевагу цих стандартів у війні з Росією», – підкреслив Прем'єр-міністр України.

Під час візиту до Італії Прем'єр-міністр України відвідав оборонне підприємство «Rheinmetall Italia S.p.A.», що спеціалізується на виробництві сучасних систем ППО. Серед розробок Rheinmetall – система ППО малого радіусу дії «Skynex», якою цікавиться Україна. «Нам потрібна така ефективна зброя для захисту від дронів, якими Україну атакує Росія. Це збереже десятки життів та важливу інфраструктуру для мільйонів людей», – переконаний Д. Шмигаль.

Як відомо, такі батареї вже перебувають на бойовому чергуванні в Україні. Кабінет Міністрів України та уряд Італії розглядають можливість спільного виробництва систем протиповітряної оборони, які захистять інфраструктуру від атаки російських дронів. «Розширюємо горизонти співпраці України та Італії в галузі ВПК. Розглядаємо можливість спільного виробництва компонентів цих систем. Працюємо над тим, аби мати більше таких дієвих ППО. Вони створять надійний щит навколо наших стратегічних інфраструктурних об'єктів», – заявив Д. Шмигаль.

Експерти відзначають важливість візиту Д. Шмигала до Італії та підписання угод про допомогу Україні. Адже Росія завдала Україні безпрецедентних руйнувань, яких Європа не бачила від часів Другої світової війни. Ледь не третина нашої території забруднена мінами та снарядами. Десятки тисяч зруйнованих будинків, тисячі знищених лікарень і шкіл, на 50 % пошкоджена енергосистема. Російськи бомби, ракети та снаряди стерли з лиця землі сотні міст і сіл. Італія є третьою економікою Євросоюзу. Італійські компанії можуть відіграти одну з ключових ролей у Плані відбудови України. Уже зараз Україна запрошує італійський бізнес до співпраці, адже реалізація Плану відбудови починається цього року. Наш уряд визначив декілька ключових секторів, які стануть основою для відновлення та трансформації економіки: військово-промисловий комплекс, енергетика, аграрний сектор, інфраструктура, ІТ.

Не надто захоплений результатами візиту Д. Шмигала до Італії Т. Загородній, керуючий партнер Національної антикризової групи. За його словами, Україна має ретельно й обережно обирати партнерів. «Я думаю, що українська позиція повинна полягати в тому, що нам не потрібні нескінченні розмови про вступ до ЄС, адже вони можуть розтягнутися і на 10, 20 років. Наше завдання – отримати вільний доступ на європейські ринки мінімум на п'ять років. І тоді ми швидше будемо відновлювати економіку», – вважає експерт. За його словами, експортні агентства просувають свій експорт, підвищуючи свою зайнятість. Тобто вони нам дадуть кредит, на який ми закупимо італійські товари. Але незрозуміло, що буде з нашою зайнятістю, як це працюватиме на зменшення безробіття в Україні, зазначив Т. Загородній (URL: <https://uatv.ua/uk/ukrayina-zaruchylasya-pidtrymkoju-italiyi-perspektyvu-otsinyly-eksperty>. 2023. 27.04).

Він сумнівається в належній підтримці Італією України, адже «підтримка України в Італії – найнижча серед країн старої Європи, там до

40 % жителів або нейтральні, або підтримують Росію. Ми про це теж маємо пам'ятати». Немає гарантій, що Італія поставлятиме достатню кількість систем ППО. «Насамперед ми все одно повинні максимально виробляти власну продукцію. Якщо говорити про системи ППО, то ракети мають бути нашими. Воно має бути максимально обмежене тими країнами, які продемонстрували не дуже зрозумілу позицію, особливо на початку війни. Нагадаю, що навесні минулого року Прем'єр-міністр Італії М. Драгі подавав план, який складався з 12 пунктів, про фактичну капітуляцію України», – наголосив експерт.

На його переконання, якщо італійці хочуть інвестувати, наприклад, у відновлювану енергетику, так, будь ласка, це нормально. «Що стосується критичних технологій, від яких залежать безпека держави, життя наших громадян, ми маємо чітко слідувати розумінню того, а що буде, якщо Італія припинить постачати озброєння», – зазначив Т. Загородній.

На думку експерта, потрібно орієнтуватися на спільне виробництво не лише з Італією, а й з такими країнами, як США, Велика Британія, Швеція, Південна Корея, Японія. Тоді ми закриємо свої занепокоєння з приводу безпеки, тому що вплив Росії в країнах старої Європи все ще сильний.

Натомість М. Сороневич, головна редакторка «Української газети в Італії», вважає, що Італія не може не допомагати Україні, гуманізм – основа її політики. «Італія була, є і хоче залишатися лідером Європейського Союзу. І тому вона підтримує ту політику, яку Євросоюз прийняв щодо України. І це означає, що Італія буде далі підтримувати Україну», – заявила М. Сороневич. При цьому вона зазначила, що в Італії дійсно є велика група проросійських політиків. «У нас є ще канали експрем'єр-міністра Італії С. Берлусконі, де лунають іноді проросійські гасла, є деякі політики, які дуже завуальовано, але все ж таки озвучують точку зору Росії. Це частина демократії. Але все-таки більшість допомагає та захищає Україну, тому що порушення міжнародного права в таких масштабах, як це робить Росія, неможливе в сучасному світі», – підкреслила М. Сороневич.

На її думку, Італія побудована на принципах гуманізму. Тому допомагати іншим країнам – це частина італійської культури. І бачачи тих людей, які нині приїхали з України, чуючи історії біженців, італійці, звісно, переживають через цю війну. Ідея Італії завжди була такою, щоб допомагати країнам і людям, але не приймати дедалі більше й більше біженців чи іммігрантів, а створювати таку ситуацію в країні їхнього походження, щоб ці люди жили у своїх домівках, не виїжджали зі своєї країни, будували там демократію. «У планах Італії, наприклад, постачати в Україну насіння і будувати теплиці для підтримки сільського господарства. Відбудовувати пошкоджені будинки й будувати нові, підтримувати українського виробника та просувати італійські інвестиції в Україні. Ці всі проєкти вже стартували. Спочатку вони тільки обговорювалися як можливі, а зараз уже починається їх реалізація і будуються плани на наступні періоди», – наголосила М. Сороневич.

Варто зазначити, український уряд веде переговори з різними країнами про залучення державних і приватних інвестицій до відбудови України. Італія одна з багатьох західних країн, яка готова допомагати Україні, адже захист незалежності, свободи й територіальної цілісності України є основною цінністю для всіх країн світу, які вірять у свободу народів та особистості. Україна розраховує на участь Італії у проєктах відбудови від наслідків війни, зокрема в реалізації спільних інфраструктурних, логістичних, виробничих і комерційних проєктів.

С. Горова, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Ідеологія рашизму. Експертні думки і прогнози

Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Заяву Верховної Ради України “Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких”» (URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/236006.html>. 2023. 2.05). Цією Постановою український парламент на законодавчому рівні офіційно визнає, що в основі російського режиму лежить новий різновид тоталітарної ідеології та практики – рашизм.

Ознаками ідеології рашизму можна вважати масове та систематичне порушення прав людини як усередині Російської Федерації, так і на окупованих територіях України. Також переслідування громадян за найменші прояви інакомислення, які в сучасній Російській Федерації трактуються виключно як зрада «національним інтересам».

Другою базовою ознакою режиму Путіна є, як стверджують депутати, вкладення ідей «російського націоналізму» в основу державної ідеології. Це призводить до самозвеличення Росії та росіян за рахунок насильницького придушення, заперечення права на самовизначення або взагалі права на існування інших народів.

Основою рашизму українські депутати вважають державну ідеологію російського націоналізму, яка більш відома як концепція «русского міра».

Ще серед важливих ознак ідеології рашизму Україна визначила культ сили та мілітаризм, а також культ особи Путіна. Окремо вказали, що ознакою рашизму є використання для експансії Москви Російської православної церкви.

До ознак рашизму зарахували систематичне порушення норм і принципів міжнародного права, суверенних прав інших держав, їх територіальної цілісності та міжнародно визнаних кордонів, створення в інших країнах незаконних збройних формувань і сепаратистських рухів. У військовому плані рашизм практикує застосування заборонених методів

ведення війни та системне вчинення військових злочинів і масових вбивств, страт, тортур і депортацій.

«Розуміємо рашизм як новий вид тоталітарної ідеології та практики, який лежить в основі режиму, що сформувався в Російській Федерації під керівництвом президента Путіна і ґрунтується на традиціях російського шовінізму та імперіалізму, практиках комуністичного режиму СРСР та націонал-соціалізму», – ідеться в офіційній заяві, яку надішлють іноземним партнерам.

Верховна Рада в заяві робить висновок, що розв'язана проти України війна є прямим наслідком політики режиму «рашизм» (URL: <https://kr.ua/ua/politics/a668977-shcho-take-rashizm-i-dlja-choho-joho-viznali>. 2023. 3.05).

Також Рада звернулася до ООН, Європейського парламенту, ПАРЄ, ПА ОБСЄ, ПА НАТО, урядів і парламентів іноземних держав із закликом підтримати засудження політики рашизму.

Треба зазначити, що українська громада в Португалії вже звернулася до парламенту Республіки з проханням підтримати постанову Верховної Ради України від 2 травня, якою рашизм засуджується як базова ідеологія державної політики російської федерації.

Віцепрезидент Світового конгресу українців у Західній і Південній Європі, голова Співки українців у Португалії П. Садоха підкреслив, що Португалія також стала об'єктом загрозливої та реваншистської риторики з боку пропагандистської машини Кремля (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3705592-diaspora-zaklikala-portugaliu-zasuditi-ideologiu-rasizmu.html>. 2023. 6.05).

Показово, що ухвалена парламентом України постанова викликала широкий резонанс та обговорення як в українських, так і зарубіжних експертних колах. Відповідно, видається за доцільне розгляд основних точок зору із цієї теми.

Так, у своєму коментарі секретар РНБО О. Данілов заявив, що потрібно було давно ухвалити рішення Верховної Ради про визнання ідеології російського режиму расизмом. «Обов'язково це треба було зробити. Я більше, ніж упевнений, що це треба було зробити набагато раніше. Але краще пізно, ніж ніколи. Це дає ґрунтовне розуміння, у який спосіб ми маємо ставитися до ситуації на Росії. Урешті воно має вже офіційну назву, яка прийнята постановою нашої Верховної Ради – це рашизм і рашисти. Різні були тлумачення, як тільки їх не називали, а зараз буде все зрозуміло», – зазначив О. Данілов.

На запитання про те, чи буде такий термін поширювати за межами України, О. Данілов відповів, що «термін “фашизм” самостійно розширювався на всю планету і відношення до Гітлера і до фашизму було відповідне. Так само буде і з цими лінгвістичними процесами. Вони обов'язково будуть

поширюватися» (URL: <https://tsn.ua/politika/danilov-prokomentuvav-rishennyaradi-viznati-ideologiyu-rf-rashizmom-2320009.html>. 2023. 2.05).

Експерти наголошують, що рашизм є збоченою формою німецького фашизму. Іншими словами, фашизм, який реалізується як державна політика, завжди має наслідком геноцид. У XXI ст. фашизм як ідеологія віродився в путінській Росії. «Вищість» російського народу, «старший брат, великий народ», «русській мір» – ці та інші націоненависницькі тези лежать в основі ідеології російського фашизму. Ідеології, яка при Путіні стала державною політикою та почала реалізовуватися на практиці.

Юрист, народний депутат VI–VII скликань і керівник Українського центра соціально-правових досліджень В. Пилипенко стверджує, що рашизм неминуче призводить до того ж наслідку що і 80 років тому. До масового знищення людей за національною ознакою, яке офіційно визнано геноцидом українського народу вже багатьма державами. «Рашисти визнають виключно свою націю. Інші нації не визнають. Вважають їх “історичною помилкою”, заперечують їх існування, історичну, мовну й культурну самобутність. Тому результатом політики рашизму є не просто геноцид. Якщо фашисти знищували етнічні й національні групи, то рашисти знищують цілі нації. З їхньою державністю, мовою, історією та культурою. Рашизм по суті є вийнятковим і найжорстокішим видом фашизму, його збоченою формою, невідомою до цього у світовій історії. Тому результатом рашизму є не просто Геноцид, а Націоцид. І ніхто їх там не перевиховає. Рашизм у них в голові. У крові. У свідомості. Саме тому потрібен Нюрнберг-2», – наголосив експерт (URL: <https://i-ua.tv/news/81391-ekspert-rozpoviv-navishcho-rada-vyznachyla-iaak-nazyvaty-rezhym-putina>. 2023. 3.05).

Схожої думки дотримується й політолог-міжнародник І. Рейтерович, вказуючи ще на те, що офіційне визначення терміна «рашизм», який є похідним від терміна «фашизм», дає можливість конвертувати його в документи та резолюції, які прийматимуться на рівні ООН, ПАРЄ та інших міжнародних інституцій. Це, у свою чергу, відкриває додаткові можливості для проведення Міжнародного трибуналу над злочинами Росії. У Нюрнберзі був трибунал над «нацизмом». Нині ж цілком можливий трибунал над «рашизмом». Тепер у світі можна офіційно оперувати цим поняттям для його засудження (URL: <https://kp.ua/ua/politics/a668977-shcho-take-rashizm-i-dlja-choho-joho-viznali>. 2023. 3.05).

Експерти сходяться на думці, що для рашизму характерними є заперечення сили права й утвердження права сили; неповага до суверенітету сусідів; самоствердження через свавілля та насильство.

Рашизм увібрав у себе риси різних тоталітарних ідеологій минулого. Він активно використовує у своїй пропаганді постійно повторювані «штампи», що, власне, є одним з методів навіювання. Прикладом таких є: «Ми ніколи ні на кого не нападали»; «Росіяни не нападають, а лише визволяють»; «На Майдані стався державний переворот, організований Америкою»; «України та

українців не існує, це штучна, вигадана нація»; «Крим відійшов сам, оскільки народ Криму не підтримав державний переворот»; «Міста Півдня України заснували російські володарі»; «Крим російський, тому що там пройшов референдум»; «Україна напала та вбиває народ Донбасу».

Співзасновник Center for Economic Integration and Sustainable Development, журналіст Р. Комиза у своєму коментарі наголосив, що Заява, затверджена Постановою Верховної Ради від 2 травня 2023 р., є важливим і першим офіційним документом, який визначає характерні ознаки й наслідки рашизму:

- системні порушення прав та основоположних свобод людини;
- культ сили й мілітаризм;
- культ особи очільника та сакралізація інститутів держави;
- самозвеличування Росії й росіян за рахунок насильницького пригнічення та/або заперечення існування інших народів;
- використання з метою реалізації експансіоністської державної політики практики поширення серед інших народів російської мови та культури, російської православної церкви, медіа, політичних і громадських інституцій, пропагування ідей «русского міра»;
- систематичне порушення норм та принципів міжнародного права, суверенних прав інших держав, їхньої територіальної цілісності й міжнародно визнаних кордонів, недотримання принципу незастосування та погрози застосування сили;
- створення, фінансування й збройна підтримка незаконних збройних формувань і сепаратистських рухів на територіях інших суверенних держав, створення й підтримка терористичних організацій;
- використання заборонених методів ведення війни та системне вчинення воєнних злочинів і злочинів проти людяності;
- систематична організація та провадження масових вбивств, страт, катувань, депортацій, створення штучних умов для виникнення голоду й інших видів масового фізичного терору, геноциду, переслідування з етнічних, національних, релігійних, політичних та інших мотивів;
- регулярне застосування в інших країнах практики економічного й енергетичного шантажу;
- регулярне висування погроз у застосуванні проти інших країн ядерної зброї і створення техногенних катастроф (URL: <https://focus.ua/uk/opinions/564144-rashizm-u-zakoni-shcho-oznachaye-rishennya-radi-i-yak-uvimknuti-globalniy-ban-dlya-rosiji>. 2023. 4.05).

При цьому деякі експерти ставлять під сумнів саме науковість терміна «рашизм», спираючись на те, що в Італії був фашизм, а не італізм. У Німеччині був нацизм, а не германізм. Тож у Росії на сьогодні – фашизм з елементами нацизму.

У свою чергу народний депутат, історик В. В'ятрович категорично не згоден з такою точкою зору. За його словами, рашизм є новою, відмінною

від фашизму чи нацизму ідеологією (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/shcho-take-rashizm-yaku-same-ideologiyu-poshiryuye-rosiya-ekspert-50321976.html>. 2023. 3.05).

Треба зазначити, що в експертному середовищі існують і більш критичні думки. Так, адвокат, аналітик Української правової консультативної групи, експрокурор департаменту нагляду над кримінальним провадженням щодо злочинів, скоєних в умовах збройного конфлікту Офісу Генпрокурора А. Павлюк зазначила, що де-юре визначення ВР ідеології РФ як рашизму фактично нічого не дає. Це політична заява. Вона висловлює публічну позицію нашого парламенту. Також укотре звертає увагу на наслідки збройного конфлікту в Україні, масштаби скоєних росіянами злочинів, звертається до ключових міжнародних організацій. Щоб цей документ мав значення у юридичній площині, необхідно мати повноцінний процес. Він має охоплювати та досліджувати всі наслідки збройного конфлікту в Україні з 2014 р. і до сьогодні.

Ця Заява може бути додатковим аргументом міжнародного співтовариства. Однак для того щоб документ справді мав значення, якусь силу, потрібна підтримка та визнання як окремих держав, так і ключових міжнародних організацій (URL: <https://hromadske.radio/ru/podcasts/m-est-b-ly-y-budem-ynformatsyonn-y-marafon/massovoe-yspolzovanye-termyna-rashyzm-vozhno-pry-sootvetstvuiushchem-reshenyu-suda-pryznan-Medjudunorodn-m-soobshchestvom-advokat>. 2023. 4.05).

А. Павлюк також має сумніви в масовому використанні терміна «рашизм». Таке використання можливе лише за відповідного рішення судової інстанції, визнаної міжнародним співтовариством.

Треба зазначити, що і в зарубіжних експертних колах широко обговорювалася тема прийняття цієї Постанови. Привертає до себе увагу думка американського історика Т. Снайдера, який коротко і ємно описав атрибути рашизму: «Це – культ лідера і культ мертвих, корпоративна держава (держава, де економічний вплив мають великі корпорації, підконтрольні владі), міфічне минуле, цензура, теорія змови, централізована пропаганда, а тепер і війна, і руйнація».

Т. Снайдер пояснює, що, хоча офіційно російський режим виступає проти фашизму, насправді цей «антифашизм» просто став правом російського лідера визначати національних ворогів. За словами історика, фашисти, які називають фашистами інших людей, «це – фашизм, доведений до алогічності, культ абсурду. Це кінцева точка, у якій мова ненависті робить біле чорним, а пропаганда ґрунтується лише на завзятості» (URL: <https://kp.ua/ua/politics/a668977-shcho-take-rashizm-i-dlja-choho-joho-viznali>. 2023. 3.05).

Німецькі експерти зауважують, що в Німеччині та інших західних країнах термін «фашизм» використовують для опису ідеології, що склалася в першій половині ХХ ст. в Італії та поширилася в Іспанії й деяких інших

країнах. Те, що було в самій гітлерівській Німеччині, тут називають не фашизмом, як це було в радянській традиції, а націонал-соціалізмом.

На цьому тлі німецький історик, професор Мюнхенського університету та експерт з питань Східної Європи М. Шульце Вессель (Martin Schulze Wessel) вважає термін «рашизм» виправданим. «Це політичне рішення українського парламенту, яке можна зрозуміти під час війни», – зазначає М. Шульце Вессель. За його словами, термін «рашизм» вказує на «схожість із фашизмом, але одночасно підкреслює російську специфіку», «є подібність, але не тотожність». До схожості М. Шульце Вессель відносить культ особистості, культ насильства та «певною мірою мілітаризм». Водночас однією з відмінностей історик називає притаманний націонал-соціалізму антисемітизм.

Про відсутність «програмного антисемітизму» як про «істотну відмінність» пише у своєму есе німецький публіцист В. Шнайдер-Детерс (Winfried Schneider-Deters). Він вважає, що «російський фашизм» – це альтернативне поняття «путінізму». «Путінізм», зазначає В. Шнайдер-Детерс, і є російський «фашизм, різновид італійського оригіналу».

А. Умланд наводить ще одну відмінність: «У визначенні фашизму виходять з того, що це революційна ідеологія, у якій ідеться про нове формування, нове заснування країни. Цього в Росії немає». За словами експерта, «Путін, на відміну від Гітлера, є представником старого, у цьому разі радянського режиму, його погляд звернений у минуле, та меншою мірою – у майбутнє».

Проте чи отримає термін «рашизм» міжнародне визнання та поширення, експерти прогнозувати не беруться. М. Шульце Вессель вважає, що для міжнародних судів будуть важливими міжнародно визнані поняття, такі як «злочини проти людяності». А. Умланд зазначає, що «рашизм» ще остаточно не сформувався і в міру його радикалізації міжнародне використання цього терміна може розширитися.

«Все одно, чи є класифікація “путінізму” “фашизмом” науковою чи ні, поки в Україні триває “війна Путіна”, ідеться про публіцистичне значення терміна», – наголошує у своєму есе В. Шнайдер-Детерс (URL: <https://www.dw.com/uk/rasizm-ta-vijna-rf-proti-ukraini-so-govorot-u-nimeccini/a-65535845>. 2023. 6.05). Він вважає, що цим можуть займатися історики та політологи, але вже після війни.

Однак треба зазначити, що, підтримавши цю Постанову, Верховна Рада зробила важливий крок щодо поширення у світі розуміння суті й першопричин цієї війни. Отже, зробила важливий крок до наближення нашої Перемоги. Відповідно, наступним кроком має стати просування аналогічних за змістом офіційних документів серед країн-партнерів і на глобальному міжнародному рівні.

Підсумком має стати створення такої стійкої міжнародно-правової конструкції, у якій не тільки рашизм, а й будь-які пов’язані із цією ідеологією державні формації будуть піддані глобальному засудженню.

Проте треба зауважити, що процес утвердження і визнання терміна «рашизм» у світовому науковому й суспільно-політичному дискурсі не буде простим. Зокрема, повертає до себе увагу те, що навіть усередині українського істеблішменту не має остаточної згоди з приводу цього важливого рішення. Рішення настільки комплексне й охоплює такий величезний спектр юридичних, наукових і політичних проблем, що деякі народні депутати з різних причин відмовилися голосувати за цю конкретну Постанову; «за» таке рішення проголосував 281 обранець. Разом з тим крок зроблено надзвичайно важливий. Справа вже рушила з місця й набула конкретних обрисів, а наповнення її загальнозрозумілим і прийнятним юридичним та науковим змістом, міжнародне визнання – за умов докладання певних зусиль – відтепер стає справою часу.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Гірничо-металургійний комплекс України за умов повномасштабної воєнної агресії Росії: стан і проблеми розвитку

(Закінчення. Початок у № 8)

На початок 2023 р. ситуація у вітчизняному гірничо-металургійному комплексі дещо поліпшилася, хоча поки й не зазнала принципових змін на краще. Насамперед це пов'язано з поліпшенням енергозабезпечення підприємств ГМК. Повідомляється, що «наразі енергогенеруючі підприємства мають необхідні обсяги потужності для повного забезпечення потреб споживачів». Також з початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії «перед компаніями вітчизняного ГМК гостро стояла проблема переналагодження ланцюжків поставок і впровадження нових логістичних маршрутів». Утім, їм «багато в чому вдалося за 3–6 місяців перебудувати експортну логістику через європейські морські порти, українські порти на Дунаї та збільшити використання автотранспорту» (URL: <https://gmk.center/ua/posts/iak-rik-vijny-poznachyvsia-na-hmk-ukrainy-stan-ta-ryzyky-haluzi>).

Хоча, у міру поліпшення стану вітчизняного ГМК загалом, на порядок денний постала ще одна проблема: забезпечення українських металургійних підприємств металобрухтом. Як повідомили ділові ЗМІ, за результатами І кварталу 2023 р., обсяги експорту металобрухту з України до Європейського Союзу становили понад 40 тис. т, тобто майже дорівнюють показнику експорту українського металобрухту за весь минулий рік. І якщо темпи зростання цього показника залишаться на нинішньому рівні, стверджують

фахівці, наприкінці 2023 р. сукупні обсяги експорту українського металобрухту можуть сягнути 300–400 тис. т.

Як наголошують деякі експерти, «металурги називають такі цифри експорту неприйнятними, тому що в Україні з початком війни з багатьох причин заготівля брухту впала на 70 %. Треба також зазначити, що, на думку експертів, понад 20 % загальної площі України є непридатною або обмежено придатною для збору металобрухту. Якщо взяти до уваги показники 2021 р., то можна відзначити, що обсяг металобрухту, який збирався саме на цій території, становив понад 45 % від загального обсягу заготівлі металобрухту в Україні. Таким чином, за попередніми оцінками, за рік вдасться акумулювати не більше 1 млн т сировини. Водночас внутрішній ринок цього року потребуватиме цієї стратегічної сировини в обсязі, який помітно перевищує цей показник, та буде змушений страждати від дефіциту». Тому деякі експерти вважають, що зростання експорту металобрухту загрожує нестачею сировини для українських металургійних підприємств, які будують плани поновлення виробництва. При цьому наголошується, що в середині березня цього року завод «Інтерпайп Сталь» уже припинив роботу саме через дефіцит металобрухту.

Зі свого боку президент «УАВтормет» В. Бублей зазначає, що «економіка експорту металобрухту стає привабливішою. Поліпшення кон'юнктури на європейському ринку сталі та зростання цін на брухт у країнах ЄС до 430–450 євро за 1 т створює гарні перспективи для збільшення експорту металобрухту до Європи. Водночас внутрішні ціни на сьогодні на рівні 200–230 євро за 1 т. Підвищення рівня цін активізувало ринок заготівлі, але внутрішній попит істотно не зріс, тому ми очікуємо на зростання експортних поставок».

Однак ще «у 2021 р. Верховна Рада, щоб захистити внутрішній ринок, збільшила експортне мито за металобрухт до 180 євро за 1 т. Водночас ставка мита до ЄС лишилася на пільговому рівні – 3 євро за 1 т. Тобто схема виглядає так: ділки оформлюють на митниці сертифікати EUR.1 та офіційно експортують український брухт до європейських країн, сплачуючи за кожен тону 3 євро. Після чого цей брухт направляється до традиційних країн-споживачів нашої сировини – Туреччини та російського анклаву ПМР у Молдові, але вже без сплати мита. Тобто на кожній тонні Україна втрачає 177 євро. Сірі ділки мають змогу вивести в офшори більше грошей».

Схемою вже зацікавилися в Державному бюро розслідувань: там почали розслідування схем, які призвели до втрат бюджету. За даними ДБР, «протягом 2022–2023 рр. унаслідок дії такої схеми тільки через Волинську митницю до країн ЄС вивезли приблизно 45 тис. т металобрухту, унаслідок чого державі завдано збитків на 350 млн грн».

При цьому фахівці наголошують, що «зараз в Україні накопичилася значна кількість розбитої техніки та зброї агресорів, яка у своїй суті є металобрухтом. Її збирають, і за тими ж схемами мають можливість

вивозити з країни. Причому беручи до уваги проблемну ситуацію з морською логістикою, здебільшого брухт направляють до країн ЄС за допомогою залізничного транспорту та автотранспорту».

Сьогодні на цьому напрямку не існує жодного контролю за перетином кордону подібних вантажів, крім митного/прикордонного. Але такий контроль не може забезпечити належну перевірку кожної партії металобрухту, яка, наприклад, може містити небезпечні знахідки з передової або навіть свідомо зроблені контрабандні «закладки» озброєння. Така контрабанда може перетинати кордон під виглядом металобрухту, адже жоден металошукач не зможе виявити схованку металевої зброї в купі металобрухту.

Експерти та учасники ринку наразі бачать єдиний шлях, який допоможе убезпечити покупців конверсійного брухту та бюджет України, – це тимчасова заборона на експорт брухту з України. «Це не є порушенням торгових угод – ні з Євросоюзом, ні зі Світовою організацією торгівлі, пояснюють експерти. В Україні війна». «Міжнародне торгове законодавство передбачає такі кроки країни, що потерпає від військових дій, викликаних зовнішньою агресією. Тому... заборона на експорт металобрухту вкладається в цю концепцію і може бути ініційована на рівні державної влади», – пояснив голова Федерації металургів С. Біленький.

До того ж «Україна буде не єдиною країною, яка захищає внутрішній ринок: наразі 30 % країн мають заборони на експорт металобрухту. Десять відсотків мають квоти, а ще 50 % – мають ліцензування і мита. Тимчасова заборона експорту дасть змогу повернути баланс на внутрішній ринок брухту та забезпечить сировиною українських металургів. Відповідно, український бюджет отримає на порядок більше грошей, ніж зараз, адже тонна переробленого в сталь брухту коштує 300 дол., а не 3 євро» (URL: <https://daily.rbc.ua/rus/show/skladniy-shlyah-metalobruhtu-chim-nebezpechniy-1681717854.html>).

Аналогічної думки дотримується й керівник Секретаріату Ради підприємців при Кабінеті Міністрів А. Забловський. «Він переконаний: збереження металургійної та суміжних галузей це не тільки питання збереження економічного потенціалу, а й дуже важливий фактор можливості швидкого задоволення попиту на метал в умовах величезних інфраструктурних проєктів. Саме тому необхідно вживати заходів з обмеження експорту металобрухту. Адже, по суті, це – питання національної безпеки України» (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayina-mae-obmezheni-eksport-bruhtu-tse-1682080613.html>).

До того ж заборона на експорт металобрухту відповідним чином вивільнила б потужності для експорту залізницею до європейських країн іншої продукції українського ГМК. Поки ж видається, що сформована на початок 2023 р. система логістичних маршрутів продукції вітчизняного ГМК, за нинішньої ситуації на театрі бойових дій російсько-української війни, є доволі усталеною за критеріями економічної рентабельності та

конкурентоспроможності продукції ГМК. Адже після початку блокади Росією українських морських портів, через які йшла більша частина експорту продукції ГМК, компанії вітчизняного гірничо-металургійного комплексу почали вивчати ефективність нових логістичних маршрутів, здійснюючи тестові експортні поставки своєї продукції. Як зазначають у компанії «Метінвест», «в опрацюванні були портові термінали Німеччини, Нідерландів, країн Балтії, але від роботи із цими терміналами відмовилися у зв'язку з вищою вартістю логістики, ніж у Польщі та у напрямку південних портів, а також у зв'язку з відсутністю достатньої кількості рухомого залізничного складу для доставки вантажів до терміналів Німеччини, Нідерландів, країн Балтії. Оператори рухомого складу не були готові віддавати свої вагони під довгі маршрути за межами Польщі та були зосереджені переважно на швидкій оборотності вагонів на коротких відстанях».

Наприклад, «за оцінками GМК Center, румунський порт Констанца є основним морським портом для українського експорту чавуну та сталі. Українську продукцію привозять до Констанци автомобільним та залізничним транспортом, а також баржами з українських дунайських портів Рені та Ізмаїл. Експорт залізної руди через Констанцу розпочався у травні 2022 р. За даними порту, морські та річкові перевезення через Констанцу залізної руди та різних видів продукції ГМК за період з 24 лютого по 5 жовтня 2022 р. становили 1,3 млн т».

Після блокування Росією морських портів значна частина українського експорту переорієнтувалася на залізничні перевезення. Зокрема, «найбільш активно для експорту металопродукції використовуються п'ять переходів: Чоп-Чорна та Ужгород – до Словаччини, Ізов та Мостиська-2 – до Польщі, Батьово – до Угорщини. Сумарно на них припадає 94 % експорту залізницею. За оцінками GМК Center, частка залізничного транспорту в експортних перевезеннях продукції ГМК становила 40 % станом на жовтень 2022 р.».

Таким чином, повномасштабна воєнна агресія Росії змусила компанії українського ГМК повністю перебудувати логістику експорту своєї продукції. Так, «згідно з результатами дослідження GМК Center (станом на листопад 2022 р.):

- вартість доставки української металургійної продукції до порту призначення збільшилася в середньому в 3–4 рази;
- середня відстань до порту відправки для українських експортерів збільшилася в 5 разів;
- українська металопродукція доставляється європейським покупцям залізницею в середньому за 18 днів.

Усі можливості для України збільшити виробництво та експорт продукції чорної металургії пов'язані з доступом до портів. Навіть під час війни 60 % металургійної продукції з України доставляється кінцевим споживачам морським транспортом. Тому зростання завантаження та виробництва українських металургійних підприємств, перезапуск

потужностей, що простоюють, зростання експорту можливі тільки в разі розблокування українських чорноморських портів» (URL: <https://gmk.center/ua/posts/iak-zminylasia-eksportna-lohistryka-kompanij-hmk-u-2022-rotsi>).

Хоча якщо порівнювати стан вітчизняного гірничо-металургійного комплексу у березні – червні 2022 р. і в перші місяці 2023 р., то поліпшення ситуації в ГМК сумнівів не викликає. Водночас ЗМІ повідомляють про те, що у в січні – березні 2023 р. в Україні було вироблено: чавуну 1,20 млн т (34,3 % відносно січня – березня 2022 р.); сталі 1,24 млн т (33,8 %); прокату 1,03 млн т (32,1 %). За умов збереження такої ж динаміки виробництва до кінця нинішнього року обсяги виробництва різних видів продукції українського гірничо-металургійного комплексу у 2023 р. навряд чи помітно перевищуватимуть аналогічні показники 2022 р. Адже поки на території України тривають масштабні бойові дії, не варто очікувати на значне збільшення попиту на металургійну продукцію на внутрішньому ринку. З іншого боку, блокування українських портів не дає змоги підприємствам вітчизняного ГМК диверсифікувати географію експорту своєї продукції по різних міжнародних ринках, а не зосереджуватися в основному на європейському ринку. Причому, як зазначалося вище, можливості подальшого нарощування експорту продукції українського гірничо-металургійного комплексу у Європі вельми ускладнені.

Однак для розв'язання зазначених проблем можуть знадобитися деякі нетривіальні заходи у формі приватно-державного партнерства з боку України. Тим більше що нині перспективи розвитку кон'юнктури світових ринків металопродукції видаються доволі привабливими.

Зокрема, у своєму інтерв'ю американському виданню «Forbes» у лютому цього року власник групи «System Capital Management Limited» (SCM), відповідно, і «Метінвесту», Р. Ахметов заявив: «Ми готуємося до великого відновлення активів у Маріуполі – беремо участь у проєкті “Маріуполь Reborn”, концепції відбудови м. Маріуполь. Але для цього нам необхідно відновити повний контроль над усією територією України, а також отримати репарації від Російської Федерації, чим зараз активно займається наша юридична команда. На додаток до мого особистого позову, до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) подано понад 60 заяв від активів групи SCM, яким було завдано збитків унаслідок агресії Росії проти України. Ми вимагаємо очевидного – визнати, що дії Росії є порушенням Європейської конвенції з прав людини й зобов'язати Росію виплатити справедливую компенсацію. Ми впевнені у своїй правоті та сподіваємося, що ЄСПЛ винесе справедливі рішення на користь заявників з України.

Але це тільки початок шляху щодо пред'явлення претензій до Росії, і ЄСПЛ є першим форумом з тих, до яких ми плануємо звертатися, будуть й інші. Позиція ЄСПЛ у справі МН17 тут є показовою, і ми можемо її лише вітати. Росія відповідає за все, що вона зробила з 2014 р. на території так

званих ДНР/ЛНР своїми руками та руками підконтрольних їй терористів. Найближчим часом ми повідомимо про додаткові наші юридичні дії проти Росії. Росія має сплатити сповна за розв'язану війну, зруйновані заводи та інфраструктуру. І ми закликаємо всіх союзників України, включно з країнами G7, працювати з нами над створенням ефективної міжнародної системи стягнення репарацій з Росії, зокрема використовуючи її суверенні активи та активи її державних і напівдержавних компаній. Така система має працювати на користь України та всіх постраждалих в Україні – як громадян, так і бізнесів. Ми зробимо все, щоб Росія відповіла й перед усіма українцями в повному обсязі, зокрема фінансово» (URL: https://metinvest.media/ua/page/ntervyu-rnata-ahmetova-amerikanskomu-vidannyyu-forbes?fbclid=IwAR1B_xbqyAH8RspovM8CNDPdGtgs2r09rayyEEEd1mRra2E0daU6tVWzszE).

До того ж уже є прецедент притягнення Росії до міжнародної економічної відповідальності за завданні Україні збитки. Зокрема, 12 квітня 2023 р. «Арбітражний трибунал при Постійній палаті третейського суду в Гаазі зобов'язав Російську Федерацію сплатити НАК «Нафтогаз України» 5 млрд дол. за збитки, заподіяні захопленням активів компаній «Групи Нафтогаз» в АР Крим у 2014 р.», – повідомив голова НАК О. Чернишов. За його словами, це компенсація за збитки і втрачене майно «Нафтогазу» в Криму, починаючи з 2014 р. «У разі відмови Росії від добровільного виконання рішення суду, відповідно до Нью-Йоркської конвенції 1958 р., «Нафтогаз» має право розпочати процес визнання та допуску до примусового виконання рішення на території тих держав, де розташовані активи Російської Федерації», – зазначили в НАК «Нафтогаз України» (URL: <https://interfax.com.ua/news/general/903732.html>).

Утім збитків від повномасштабної воєнної агресії Росії зазнали й інші підприємства українського ГМК, а не лише «Метінвест». Тому, враховуючи досвід НАК «Нафтогаз України», видається доцільною організація широкого державно-приватного партнерства з метою домогтися відшкодування від Росії всіх збитків, завданих усьому українському гірничо-металургійному комплексу повномасштабною російською воєнною агресією. Адже, наприклад, лише через блокаду чорноморських морських портів «кожного місяця Україна не може виробляти та експортувати 1,3 млн т залізної руди, 151 тис. т чавуну, 192 тис. т напівфабрикатів та 218 тис. т готової металопродукції». Тому щомісячні втрати експорту продукції ГМК з України, за підрахунками GMK Center, сягають 420 млн дол. США (URL: <https://gmk.center/ua/news/vtrati-eksportu-stali-z-ukraini-cherez-blokuvannya-portiv-syagajut-420-mln-na-misyac-gmk-center>).

У річному обчисленні збитки, завдані Росією українському ГМК лише блокадою чорноморських морських портів, сягнуть мільярдів доларів США. І це поряд з вимогою щодо компенсації інших збитків українського ГМК від повномасштабної російської військової агресії може бути важливим напрямом

інформаційно-психологічного тиску на Росію ще до подання відповідних позовів до міжнародних судів. Адже Росія прагне перешкоджати роботі навіть «зернового коридору», який має потужну міжнародну підтримку. Ідея «металургійного коридору» з українських портів такої міжнародної підтримки не має.

Це обумовлено тим, що, по-перше, на світових ринках продукції гірничо-металургійного комплексу вага України як продавця значно менша, ніж на світових ринках продовольства та сировини для його виробництва. По-друге, питання міжнародної торгівлі продукцією гірничо-металургійного комплексу не таке чутливе до глобальних гуманітарних і соціально-політичних проблем, як питання міжнародної торгівлі продовольством і сировиною для його виробництва. Тому Росія й опирається створенню морського коридору для експорту продукції українському ГМК, аналогічного «зерновому коридору», що функціонує із середини 2022 р. І без належного міжнародного економічного та політичного тиску Росія на жодні поступки в цьому питанні не піде. Вимоги відшкодування від Росії всіх збитків, завданих всьому українському гірничо-металургійному комплексу повномасштабною російською воєнною агресією, і є засобом такого тиску.

Ще одним напрямом міжнародного фінансово-економічного тиску на Росію може бути діяльність, спрямована на витіснення продукції російських гірничо-металургійних компаній з європейського ринку. Дійсно, Європейський Союз запровадив проти російської сталі широкі санкції. Проте ЄС зберіг можливість для торгівлі сировинними товарами гірничо-металургійного комплексу Росії. «Обмеження щодо російської металургії передбачені 3-м, 4-м та 8-м санкційними пакетами, запровадженими в лютому, березні та жовтні 2022 р. ЄС заборонив імпорт і торгівлю готовою сталевією продукцією російського походження та напівфабрикатами за кодами HS 72-73, за винятком сировини, зокрема чавуну, феросплавів, брухту, залізорудної сировини (ЗРС). З жовтня 2022 р. ЄС також заборонив імпорт з третіх країн продукції чорної металургії, виробленої з російських чавуну та сталі під кодами, зазначеними вище».

Як вважають деякі аналітики, «за задумом європейських законодавців, цей захід має усунути дисбаланс у конкурентоспроможності імпоротної продукції з країн, які не приєдналися до санкцій проти Росії. Але гравці ринку поки що не розуміють, як працюватиме цей механізм, зокрема в частині контролю. Водночас ЄС відтермінував заборону на імпорт напівфабрикатів: до 1 квітня 2024 р. – для квадратних заготовок, до 1 жовтня 2024 р. – для слябів. Євросоюз також встановив квоти на перехідний період, зокрема, для слябів їх залишили на рівні імпорту у 2021 р. – 3,7 млн т. Рішення щодо напівфабрикатів є м'яким і не стимулює європейських покупців до пошуку інших джерел поставок. Ще до запровадження заборони щодо імпорту слябів виступили європейські прокатні заводи, стверджуючи, що російські поставки слябів – безальтернативні. Єврокомісія, до якої вони звернулися, прийняла цей

аргумент. Але треба зазначити, що російські поставки слябів стали безальтернативними після того, як з ринку зникла продукція українських виробників, які до війни забезпечували 35 % поставок слябів до ЄС. Фактично це сталося через руйнування заводів Маріуполя. Іншими словами, російські металурги отримали комерційну вигоду від руйнувань, завданих російською армією Україні.

Водночас, як вважають гравці ринку, можливість імпорту російських слябів завдає шкоди металургам Європи. На відміну від російських, вони постраждали від високих цін на енергоносії. Приблизно 80 % імпорту слябів з Росії у ЄС на сьогодні припадає на поставки всередині групи НЛМК, яка володіє прокатними станами в Бельгії, Данії та Італії. Поставки російських слябів на вільний ринок Італії, за даними джерел, станом на кінець 2022 р. становило 25–35 тис. т на місяць. Крім того, проти НЛМК немає жодних обмежень, європейські активи групи продовжують працювати й імпортують сляби з РФ» (URL: <https://gmk.center/ua/posts/yak-zahidni-sankcii-vplivajut-na-torgivlju-rosijskoju-stallju>).

Утім, як зазначив директор GMK Center С. Зінченко, «європейські виробники купуватимуть російську продукцію, доки існуватиме така легальна можливість. Купувати російське зараз вигідно, тому що російські металурги пропонують дисконти (від 10 до 30 % від світових цін)» (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayina-mozhe-narostiti-eksport-metallurgiyanoi-1676379584.html>).

Зі свого боку генеральний директор гірничо-металургійної групи «Метінвест» Ю. Риженков в інтерв'ю провідному італійському виданню «Corriere della Sera» заявив, що «російські підсанкційні компанії продовжують постачати металопродукцію до країн ЄС, відповідні лазівки слід закрити. Він зазначив, що “Метінвест” виступає за посилення санкцій щодо російської сталі. Оскільки, залишаючи цю лазівку, ви фактично ставите в невідне становище сумлінних європейських виробників, які не хочуть спонсорувати агресію. ЄС ставить у невідне становище своїх гравців, які хочуть підтримати Україну. Тому ми вважаємо, що було б краще, якби цю лазівку було закрито». Одночасно він пояснив, що європейські імпортери напівфабрикатів, які вони купують за значно заниженими цінами, мають перевагу перед іншими виробниками ЄС, які відмовляються купувати в росіян. Отже, останні перебувають у невідному становищі, зокрема заводи «Метінвесту» в Італії та Великій Британії (URL: <https://interfax.com.ua/news/general/878901.html>).

Водночас на відкритих слуханнях Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку директор GMK Center С. Зінченко наголосив, що «для збільшення експорту металургійної продукції необхідно вирішити кілька питань. Розблокування українських морських портів для металургійної продукції. Без розблокованих портів металурги не зможуть наростити експорт

– європейські порти не здатні обробляти такі обсяги продукції, які можуть постачатися з України.

Збільшення пропускної здатності прикордонних залізничних переходів з ЄС. Номінальна пропускна здатність становить 3 тис. 400 вагонів, а реальна, за нашими розрахунками, – лише 1 тис. 800 вагонів. До двох тижнів можуть простоювати вагони в черзі на кордонах. Укрзалізниця намагається розв'язувати проблему за рахунок обмежень, так званих конвенцій на перевезення гірничо-металургійних вантажів. У результаті підприємства втрачають експортні можливості.

Важливою проблемою залишається стабілізація енергопостачання. Ми розуміємо, що певні кроки в цьому напрямі вже здійснюються.

Потрібно посилювати дипломатичні зусилля, спрямовані на витіснення російської продукції з європейського ринку. За 10 місяців минулого року Росія експортувала до ЄС 2,4 млн т залізної руди та 1 млн т чавуну. Їх загальна вартість становила майже 1 млрд дол.».

Завдяки цим заходам «за рахунок заміщення російських постачальників на ринку ЄС Україна може наростити експорт продукції ГМК на 74 млн дол. щомісяця. Це з урахуванням тих обсягів залізної руди та чавуну, які постачалися російськими компаніями на ринок ЄС минулого року, та виробничих потужностей, які залишилися на підконтрольній Україні території» (URL: <https://gmk.center/ua/news/ukraine-mozhe-zamishhati-produkcii-gmk-rf-v-ievropi-na-74-mln-shhomisyacya>).

Саме експорт продукції, на який раніше припадало близько 60 % гірничодобувної продукції та 80 % металу вироблених українським ГМК, є нині рушійною силою його розвитку. При цьому близько 70 % продукції металургії відправляли за кордон через морські порти.

Але вирішити в повному обсязі в цьому році всі зазначені вище питання, які розглядалися на відкритих слуханнях Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку навряд чи вдасться. На заваді цьому стоятимуть не лише суто військово-політичні, а й економічні перепони. Насамперед не є надійно прогнозованим перебіг й інтенсивність бойових дій у російсько-українській війні. З економічних та організаційних причин немає підстав очікувати на значне і швидке збільшення пропускної здатності прикордонних залізничних переходів з ЄС для експорту продукції українського ГМК через європейські порти. Також поки вельми проблематичним є розблокування українських портів для експорту продукції ГМК, про що говорилося вище. Хоча над цим питанням з різних напрямів треба працювати саме сьогодні. Росія має знати, що затягування окупації території України й надалі збільшуватиме її економічні втрати.

Загалом у 2023 р. гірничо-металургійний комплекс України, мабуть, зможе збільшити випуск своєї продукції в натуральному обчисленні на 10–15 % порівняно з показниками 2022 р. *(При підготовці цієї праці було використано інформацію з таких джерел: Державна митна служба*

України (<https://customs.gov.ua>); Економічна правда (<https://www.epravda.com.ua>). – 2023. – 20.02; Інтерфакс-Україна (<http://interfax.com.ua>). – 2022. – 16.12; 2023. – 20, 22.03; 13, 18.04; РБК Україна (<https://rbc.ua>). – 2023. – 14.02; 17, 18, 21.04; Укрметалургпром (<https://www.ukrmetprom.org>). – 2022. – 27.04; 2023. – 11.04; Фокус (<https://focus.ua>). – 2023. – 31.01; 1.02; Цензор.net (<https://censor.net.ua>). – 2023. – 3.03; Deutsche Welle (<http://dw.com>). – 2023. – 13.04; GMK Center (<https://gmk.center/ua>). – 2022. – 29.12; 2023. – 17, 27, 30.01; 8, 13.02; 17, 28.03; Metinvest Media (<https://metinvest.media>). – 2023. – 23.02; 1.03; World Steel Association (<https://worldsteel.org>).

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка НАН України А. Загороднього 3 травня 2023 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

На його початку було заслухано наукові повідомлення молодих учених академії. З доповіддю «Грошово-кредитна політика України у воєнний та повоєнний періоди» виступила науковий співробітник Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» кандидат економічних наук Ю. Шаповал. Вона розповіла про ключові зміни у сфері грошово-кредитної політики Національного банку України, що відбулися з початком російського вторгнення.

В обговоренні доповіді виступив директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В. Геєць.

Виступ завідувача відділу Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України кандидата технічних наук О. Деркача «Розробка методів забезпечення вібраційної надійності структурно-неоднорідних механічних систем» було присвячено результатам фундаментальних і прикладних досліджень динаміки й міцності композитних конструктивних елементів і робочих коліс турбомашин.

В обговоренні доповіді взяв участь в. о. директора Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України доктор технічних наук О. Чирков.

Наступним було заслухано наукове повідомлення «Термостабільні фторовані ароматичні поліетери як матеріали для сучасної мікроелектроніки та світлочутливих елементів» старшого наукового співробітника Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України доктора хімічних наук І. Ткаченка. Доповідач поінформував про дослідження, метою яких є розроблення нових підходів до створення функціональних полімерних систем

на основі фторованих поліарилових етерів (ФПАЕ) з регульованими діелектричними та фотооптичними властивостями, а також новими й підвищеними показниками їхніх характеристик для новітніх технологій використання.

В обговоренні виступив завідувач відділу хімії олігомерів і сітчастих полімерів Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України член-кореспондент НАН України В. Шевченко.

Після відповідей на запитання та обговорення виголошених доповідей учасники засідання відзначили актуальність і перспективність представлених результатів досліджень молодих науковців, а також високий рівень їх виконання.

На згадку про цю подію молоді вчені отримали з рук президента академії Свідоцтва про перший виступ на засіданні Президії НАН України.

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь «Сучасна українська соціетальна спільнота в умовах війни: легітимація, лояльність та солідаризація» завідувача відділу історії та теорії соціології Інституту соціології НАН України доктора соціологічних наук В. Резніка. Він розповів, що соціологічні дослідження в період повномасштабної російської збройної агресії проти України стають важливим методом вивчення соціальної поведінки та діагностики суспільних настроїв у сучасному українському суспільстві, що істотно поглиблює наукове розуміння соціального потенціалу успішного національного спротиву агресору.

Унікальні емпіричні дані для науково обґрунтованих інтерпретацій та оцінок наслідків російської агресії проти України забезпечує фундаментальний дослідницький проєкт соціологічного моніторингу настроїв, преференцій, моделей поведінки й ставлення до подій, що його здійснював колектив Інституту соціології НАН України впродовж 1992–2022 рр. Вивчення моніторингових соціологічних даних дає можливість з'ясувати поточну міру легітимності суспільного ладу в Україні для її громадян, виявами якої є рівень масових настроїв аномійної деморалізованості та цинізму. Не менш важливою є можливість соціологічного моніторингу рівня солідарності в межах сучасної української соціетальної спільноти на підставі фіксації етнічної, конфесійної, регіональної та громадянської самоідентифікації опитуваних.

Як зауважив доповідач, після повномасштабного вторгнення російських військ у 2022 р. зафіксовано найбільші за весь період проведення 30-літнього соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України зниження значень індексів аномійної деморалізованості та цинізму. Ці тенденції є виявами істотного зростання в цей час рівня легітимності суспільного ладу в Україні як реакції масової свідомості на відверту російську агресію. Водночас зникли значні розбіжності середніх значень індексів аномійної деморалізованості та цинізму між Заходом, Центром, Півднем та Сходом України. Тобто зникли значущі відмінності між цими макрорегіонами за

рівнем легітимності суспільного ладу для їхніх жителів, які спостерігалися до 2022 р.

Крім зменшення регіональних розбіжностей у сприйнятті суспільного ладу, підвалинами національної солідарності для соціетальної спільноти України є етнічний та релігійний фактори, а також загальний статус громадянства. Моніторингові спостереження Інституту соціології НАН України впродовж 1992–2022 рр. виявили поступове зростання з 68,9 до 95 % частки громадян, які на запитання про свою національність дали відповідь «українець». Водночас з 24,4 до 2 % поступово скоротилася частка громадян, які на запитання про свою національність дали відповідь «росіянин». Спостережене поступове зниження етнічної гетерогенності українського суспільства може істотно полегшити процес його національної солідаризації.

В. Резнік наголосив, що вагомим фактором національної солідаризації в Україні є процес громадянської самоідентифікації. Моніторингові спостереження виявили істотне зростання частки тих, хто самоідентифікує себе передусім як громадянин України: з 45,6 % у 1992 р. до 79,5 % у 2022 р., зокрема з 62,6 % у 2021 р. перед повномасштабним російським вторгненням до 79,5 % після нього в грудні 2022 р.

За словами доповідача, для сегментування соціетальної спільноти України за релігійним віросповіданням характерне абсолютне переважання православ'я. Частка самоідентифікації громадян із Православною церквою України Московського патріархату впродовж 1992–2022 рр. загалом скоротилася з 39 до 5,6 %, зокрема з 16,4 % у 2021 р. перед повномасштабним російським вторгненням до 5,6 % після нього в грудні 2022 р. Водночас сукупна частка самоідентифікації громадян з Українською автокефальною православною церквою (1990–2018) та Українською православною церквою Київського патріархату (1992–2018), а згодом частка самоідентифікації громадян з утвореною внаслідок їх об'єднання помісною Православною церквою України (2018–2022) загалом зросла з 3,8 % у 1992 р. до 29,7 % в грудні 2022 р.

Водночас у перебігу моніторингових спостережень зафіксовано вагомій частки громадян, які визнають своє православне віросповідання, але не вдаються до самоідентифікації з однією із зазначених конкуруючих та конфліктуєчих православних церков.

В. Резнік також поінформував, що колектив Інституту соціології НАН України цього року підготував методологічний та концептуальний інструментарій для моніторингового соціологічного дослідження настроїв, преференцій, моделей поведінки і ставлення українських громадян до поточних подій в Україні та світі, яке здійснюватиметься цього року шляхом загальнонаціонального репрезентативного опитування.

В обговоренні доповіді науковий директор Фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва, професор кафедри політології Національного

університету «Києво-Могилянська академія» доктор історичних наук О. Гарань відзначив важливість результатів соціологічних моніторингів, які з 1992 р. проводить Інститут соціології НАН України, як для спеціалістів у галузі соціології, так і для органів влади.

Завідувач кафедри соціології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» доктор соціологічних наук П. Федорченко-Кутуєв високо оцінив представлені в доповіді результати роботи та висловив подяку науковцям Інституту соціології НАН України за цінний емпіричний матеріал про українське суспільство, яким вони понад 30 років забезпечують всю соціологічну спільноту.

До дискусії також долучився академік НАН України В. Геєць, який запропонував започаткувати спільні проекти соціологів і економістів, які б дали змогу отримувати відповіді на ті суспільні запити, що можуть постати в післявоєнний період.

Цього дня учасники засідання також заслухали доповідь директора Державної установи «Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України» академіка НАН України Я. Блюма «Про результати виконання цільової програми наукових досліджень НАН України “Біопаливні ресурси і біоенергетика” на 2018–2022 рр.».

Як зазначив доповідач, протягом 2018–2022 рр. за трьома основними розділами програми виконувалось 15 проектів 12 установами чотирьох відділень НАН України. Отримано низку вагомих наукових результатів та опрацьовано важливі науково-технічні аспекти створення вихідної сировини покращеної якості для різних видів біопалив, оригінальних підходів для отримання біопалив та підвищення ефективності процесів їх виробництва, комплексного використання відходів виробництва біопалив, підготовлено рекомендації щодо розроблення відповідної нормативно-правової бази.

Наприклад, у рамках виконання програми створено колекцію генотипів сорго цукрового власної селекції та мобілізованого світового сортового потенціалу цієї культури. Створено і відібрано найцінніші генотипи як вихідні форми для отримання нових сортів, визначено склад цукрів соку і проаналізовано їх придатність для ферментації в біоетанол та біобутанол. Виведено високопродуктивні сорти з підвищеним вмістом цукрів (Енергодар, Ботанічний та Соргодар). Створено колекції рослин різних форм і сортів рижю посівного (*Camelina sativa*), гірчиці ефіопської (*Brassica carinata* A. Braun) та роду катран (*Crambe*), а також колекції штамів водоростей родин *Scenedesmaceae*, *Chlorella*-подібних, *Selenastraceae*, серед яких відібрано перспективні для отримання біодизелю штами – ефективні продуценти жирних кислот і біомаси.

Науковцями створено ефективний спосіб одержання етилових естерів, що задовольняють вимогам стандартів до біодизельного палива, шляхом

лужної переестерифікації використаних кулінарних олій з кислотністю до 6 мг КОН/г на етилаті калію та отримано патент на цю розробку.

Створено дослідно-промислову установку для комплексної переробки рослинних відходів сільського господарства та лісотехнічної промисловості на біопаливо і побічні види продукції. Застосування цієї установки на етапі попередньої підготовки рослинної сировини до гідролізу дає змогу видалити до 86,5 % лігніну.

Отримані результати мають важливе значення для розвитку енергетики України, сільського господарства та покращення охорони навколишнього середовища.

В обговоренні доповіді директор Державної установи «Інститут еволюційної екології НАН України» академік НАН України В. Радченко підтримав отримані результати та наголосив на важливості проведення подібних цільових програм.

Також розглянуто декілька кадрових та поточних питань.

Зокрема, з інформацією про відзначення Дня науки в Україні у 2023 р. виступив віцепрезидент НАН України член-кореспондент НАН України О. Рафальський. Також учасники засідання заслухали інформацію заступника директора Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України академіка НАН України О. Хіміча про проведення ювілейної сесії Загальних зборів НАН України, присвяченої 100-річчю від дня народження академіка НАН України В. Глушкова. Захід заплановано на 15 вересня 2023 р. (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 5.05*).

***

У межах ініціативи Ради молодих вчених (РМВ) Національної академії наук України з налагодження тісної комунікації між молодими науковцями академії 28 квітня відбулася розширена онлайн-зустріч Ради з науковою молоддю установ Відділення наук про Землю (ВНЗ) НАН України.

РМВ ВНЗ НАН України представляли на цьому заході голова ради, науковий співробітник відділу літології Інституту геологічних наук НАН України кандидат геологічних наук О. Ганжа, заступник голови ради, старший науковий співробітник відділу петромагнетизму і морської геофізики Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України кандидат геологічних наук Д. Главацький, секретар ради, науковий співробітник відділу петрології Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України кандидат геологічних наук Є. Луньов, а також члени ради – науковий співробітник відділу геоморфології та палеогеографії Інституту географії НАН України кандидат географічних наук А. Кушнір і аспірант Інституту географії НАН України В. Швайко.

Від РМВ НАН України до зустрічі долучилися голова ради, провідний науковий співробітник відділу ядерно-фізичних технологій Інституту геохімії навколишнього середовища НАН України доктор наук з державного

управління В. Ковач, перший заступник голови ради, заступник директора Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України доктор технічних наук В. Артемчук, заступник голови ради, вчений секретар Інституту економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України доктор юридичних наук В. Малолітнева, секретар ради, молодший науковий співробітник відділу зносостійких та корозійностійких порошкових конструкційних матеріалів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України С. Кирилюк, члени ради – старший науковий співробітник відділу геологічної екології та пошукових досліджень Інституту геологічних наук НАН України кандидат геологічних наук К. Стародубець, науковий співробітник відділу архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України О. Головка, науковий співробітник відділу нелінійного аналізу Інституту математики НАН України доктор філософії О. Атласюк, а також асоційований член ради – старший науковий співробітник відділу металургії та зварювання титанових сплавів Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України кандидат технічних наук С. Шваб.

Учасники засідання обговорили проблеми професійної самореалізації молодих науковців в Україні, зокрема виклики, що постали перед науковою діяльністю під час війни, а також зменшення кількості молодих учених в академії та шляхи розв'язання цієї проблеми. Крім того, представники новообраного складу РМВ НАН України повідомили про плани діяльності ради й поділилися досвідом реалізації проєктів та ініціатив. За підсумками заходу його учасники виокремили нагальні завдання роботи рад молодих вчених у Національній академії наук України і домовилися комунікувати та співпрацювати надалі (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 5.05).

***

Президент Національної академії наук України академік А. Загородній, віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік В. Богданов, віцепрезидент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України академік С. Пирожков, перший заступник головного вченого секретаря НАН України О. Кубальський відвідали найстаріший корпус Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського – будинок на вул. Володимирська, 62 у Києві, де нині зберігається значна частина унікальних і цінних об'єктів культурного й духовного надбання України з найдавніших часів до сучасності, представлених у колекціях і зібраннях, історичних бібліотеках.

Були присутні також генеральний директор НБУВ член-кореспондент Л. Дубровіна, радник Президії НАН України, почесний генеральний директор НБУВ академік О. Онищенко і представники наукового колективу бібліотеки.

Керівники НАН України ознайомилися з історією формування колекційного фонду (починаючи від 1918 р.), трагічними сторінками 1920-х–1930-х роках, коли академія врятувала від загибелі та знищення найцінніші бібліотечні фонди родових зібрань, приватні бібліотеки видатних осіб, націоналізовані радянською владою, бібліотеки духовних і наукових, освітніх, культурних просвітницьких установ, наукових товариств тощо. Зупинялися й на історії бібліотеки під час Другої світової війни, післявоєнної відбудови, історії комплектування та діяльності до сьогодні. Особливу увагу викликало питання збереженості бібліотечних зібрань і самого історичного будинку під час нинішнього воєнного стану й небезпеки для української історичної спадщини. Адже саме в цьому приміщенні на вул. Володимирській сьогодні зосереджено більшість унікальних раритетів бібліотечних фондів національного характеру.

Гості побували в усіх відділах, побачили найцінніші раритети, серед яких і оригінал Пересопницького Євангелія, на якому присягають президенти України під час інавгурації, ознайомилися з виставками унікальних рукописних книг, джерелами української історії та літописання, стародруками, рідкісними виданнями, образотворчими й музичними колекціями, українськими, польськими, грецькими рукописами і виданнями, зокрема спадщиною таких знаних історичних постатей, як І. Мазепа, Г. Сковорода, П. Могила й багато інших. Були представлені колекції інших народів, зокрема польські, єврейські, татарські, грецькі зібрання, а також рідкісні газетні видання, видання зарубіжної україніки, чимало документів Архіву НАН України та його особових колекцій і колекцій з історії науки. Працівники бібліотеки презентували роботу своїх підрозділів, а також діяльність відділу реставрації та консервації.

Під час візиту, а він відбувся 20 квітня, зазначалося, що збереженість цілісності й захист бібліотечних фондів в умовах війни та можливих загроз лишаються одним із пріоритетних завдань НАН України та фахівців бібліотеки. Учасники зустрічі предметно обговорили питання фізичного стану приміщень, у яких перебувають фонди, керівники академії оглянули приміщення після торішніх пошкоджень унаслідок ракетного обстрілу на вул. Володимирська та бульварі Т. Шевченка. Як відомо, це приміщення разом із кількома навколишніми будівлями зазнало руйнувань через ворожий ракетний обстріл столиці 10 жовтня 2022 р. Завдяки коштам від Кабінету Міністрів України і Національної академії наук України, а також добровільним пожертвам приватних осіб значну частину пошкоджень вдалося ліквідувати, і це дало змогу бібліотеці забезпечити більш-менш задовільний температурний режим у приміщеннях, де зберігаються цінні фонди і приймати відвідувачів у своїх читальних залах.

Керівництво академії високо оцінило роботу підрозділів бібліотеки з фондами, наукові дослідження фондів і заходи для їхнього збереження й запобігання пошкодженням, зусилля з підготовки численних наукових видань. Президент НАН України академік А. Загородній подякував колективові НБУВ за самовіддану працю в нинішніх умовах воєнного стану, відзначив високий фаховий та науковий рівень співробітників, згуртованість колективу бібліотеки (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 25.04).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Двотомник про кількасотлітнє протистояння України та Росії

Історики Академії спільно з колегами з українських університетів і музеїв підготували ґрунтовне науково-популярне видання «ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками» (у двох книгах).

В умовах консолідованого протистояння українського соціуму, підтриманого світовою спільнотою, новим глобалізаційним викликом з боку російських загарбників свій внесок у наближення спільної перемоги демократичного світу роблять і українські науковці-гумантарії. Зокрема, помітним історіографічним явищем став великий проєкт під символічною назвою «ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини», реалізований у надзвичайно стислі терміни з ініціативи Інституту історії України НАН України.

Процесом створення цього ґрунтового науково-популярного історичного двотомника керував академік НАН України В. Смолій, директор Інституту історії України НАН України, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України. До роботи активно долучилися члени-кореспонденти НАН України Г. Боряк, О. Реєнт, О. Ясь, Я. Верменич, Л. Якубова, С. Віднянський, В. Даниленко й інші. Загалом – 100 провідних українських істориків, які представляють академічні, університетські, музейні наукові центри. Це перший такий випадок серед українських науково-популярних форматів, розрахованих на широкий читацький загал.

Унікальною є і форма подання матеріалу. Розміщені на 1526 сторінках 346 коротких нарисів, об'єднаних у дев'ять великих тематичних блоків, у вигляді своєрідного діалогу фахівців із читачами не лише оперативно пояснюють виклики, посталі перед суспільством в умовах повномасштабного воєнного екстриму, – по суті, йдеться про першу концептуальну презентацію багатьох століть української історії крізь призму Російсько-української війни ХХІ ст.

Широкі екскурси в минуле відкривають перспективу віднайдення відповідей на питання про тривале геополітичне сусідкування української

демократії з російською самодержавною ортодоксією, природу «русского мира», його соціальне ядро, стратегічний і тактичний інструментарій тощо.

Переломлений через історичну ретроспекцію націє- та державотворення, формування ментально-культурного поля, релігійно-духовні, ідентифікаційні й аксіологічні маркери, чинник історично обумовленої несумісності української та російської цивілізаційних моделей наочно демонструє глибинний сутнісний зміст сучасного рашизму в його ідеологічних, політичних і практичних вимірах. Водночас вектор цивілізаційних пріоритетів України завжди позиціонував себе у спільному з європейським світом просторі.

Квінтесенцією проєкту є доведення глибокої вкоріненості сучасної війни в нашій минувшині, переконливий показ того, як забарвлена на різних історичних етапах у різні кольори московська деспотія від початків свого історичного існування не мислила себе поза імперськими амбіціями, демонструючи безмежні територіальні апетити, безжалюбно ламаючи долі сусідніх держав, народів, націй, передусім української.

Наразі двотомник «ПЕРЕЛОМ...» існує як електронне видання. Однак престижем держави мало би стати його звичне друковане тиражування, до того ж – у професійному поліграфічному виконанні.

Цю працю, поза сумнівом, слід донести й до іноземної аудиторії, адже вона містить і чимало відповідей щодо безпекових перспектив у не лише масштабах континенту, а й людської цивілізації загалом (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 4.05*).

***

Вийшла друком збірка спогадів про галицьке культурне життя ХХ ст.

Автор – завідувач відділу теорії та літературної критики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України доктор філологічних наук Л. Демська-Будзуляк.

В основу книжки лягли матеріали спогадів відомого українського музиканта і диригента, громадського діяча, педагога Володимира Антоновича. На сторінках цієї праці українці, євреї, поляки, росіяни, німці, Січові Стрільці, полонені німецьких концтаборів, працівники однієї з найбільших у Західній Україні солеварень, музиканти міського оркестру та польського театру, учні гімназій, професори і студенти Музичного інституту – безліч соціальних портретів, які становлять епічну картину життя міжвоєнної Галичини.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України рекомендує для ознайомлення нове видання своєї співробітниці – публікацію спогадів про галицьке культурне життя ХХ ст.: Демська-Будзуляк Л. (упорядник, коментарі, редагування). *Арабески пам'яті. Спогади Володимира Антоновича*. Київ: Видавничий дім АртЕк, 2022. 280 с. (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 4.05*).

***

Коментар соціолога І. Курило про демографічні проблеми та способи їх розв'язання

Коментар є частиною статті «Пенсія, смерть і роботи. Старіння населення кидає виклик світовій економіці», опублікованої на сайті інформаційного порталу «Економічна правда».

На обсяги виробництва впливає не лише кількість робітників, а й їхня ефективність. Якщо компанії автоматизують виробництво, зменшать витрати і здешевлять товари, то потенціал для зростання залишиться. Проблема в тому, що інновації не встигають за демографічними трендами. До заміни далекобійників, будівельників, лікарів або викладачів, одних із найдефіцитніших професій у світі, роботи і штучний інтелект іще не наблизилися. Країни можуть зменшувати темпи розвитку власних економік, але поки не спроможні замінити працівників роботами. Отже, потрібно десь шукати людей. У розвинених країнах не вигадали жодної соціальної програми, яка стимулювала би людей народжувати більш ніж двох дітей, тому уряди використовують найпростіший метод компенсації втрати населення – запрошують мігрантів. Пом'якшити демографічні проблеми зможуть країни, які знайдуть держави-донори для залучення мігрантів і виховують у власних громадянах терпимість до інших культур. Україна теж може мати таких донорів. За словами завідувачки відділу досліджень демографічних процесів і демографічної політики Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України доктора економічних наук І. Курило, в Україну раніше їхали мігранти із Середньої Азії, Афганістану й Ірану: «У нас раніше не стояло питання про залучення мігрантів, але після війни воно стане актуальним. Чисельність мігрантів залежатиме від того, наскільки швидко Україна зможе відновити інфраструктуру та залучити інвестиції».

Головним центром тяжіння для мігрантів із країн колишнього СРСР досі є Москва. Однак це може змінитися, якщо російська економіка залишиться у стагнації, а Україна зможе стати сильним регіональним центром і буде готова приймати носіїв інших мов і культур.

Наразі українці лишаються головним постачальником працездатного населення для ЄС. Тільки 2021 року Європейський Союз видав їм 875 тис. посвідок на проживання. Це шестеро більше, ніж громадянам Марокко – другому номеру в переліку країн, з яких люди мігрують до ЄС. Після 2022 року у ЄС мігрантів з України побільшало в рази (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 4.05*).

***

Історик Л. Якубова про те, чому російська «путінська» людина не знає історії своєї країни (інтерв'ю опубліковано на сайті медіаресурсу «Вчасно»).

Історик, завідувач відділу історії України 1920–1930-х рр. Інституту історії України НАН України член-кореспондент НАН України Л. Якубова у своєму інтерв'ю поінформувала чому російська «путінська» людина не знає історії своєї країни, а натомість послуговується спотвореними уявленнями пропаганди, як українській нації вдалося пройти тяжкий шлях виходу з постсовкового періоду, та врешті – як росіяни навмисно десятиріччями спотворювали імідж Донеччини й Луганщини.

Учена зазначила: «Якщо брати масову, сучасну людину – я її називаю “путінською” – то це людина тоталітарної системи, і в неї немає завдання розуміти персонально щось. (...) Зрозуміло, що десь у підпіллі, на кухнях, на якихось кафедрах викладачі можуть доносити точково якісь наукові знання, не спотворені політичною кон'юнктурою. Але це все з ризиком для життя і здоров'я, і під загрозою величезних, фактично сталінських строків ув'язнення. А от те, що каже “колективний Путін”, який складається з безлічі персон – представників соціальних верств і політичних течій, – це, так би мовити, зовнішні ознаки неоімперської міфології, покликаної просто обґрунтувати експансію проти України, геноцид української нації і знищення суверенітету української держави. Такі обгортки пояснюються тим, що історичної науки, україністики зокрема, в Росії не існує. Її не було, зрозуміло, в добу імперії Романових, і вона була дуже сильно спотворена за Радянського Союзу. Бо створений історичний наратив про радянську Україну – це лише мізерна напівжива калька з реальної історії України, яку от ми вже в добу незалежності тільки почали по-справжньому досліджувати, відтворювати, описувати. І цей процес не завершений, бо попереду ще колосальна робота. А в Росії і не працювали над цим, і інструменталізували історію вже давно. Катастрофічно, що росіяни не знають своєї власної історії, і вони не мають потреби в тому. (...) Російські історики не знають своєї історії, своєї власної історії абсолютно не знають російські філософи, соціологи, за незначними винятками, про політологів я взагалі мовчу. Є лише індивідуальні винятки, але вистачить пальців на двох руках, щоб їх назвати персонально. Всі решта, так звані еліти, живуть в міфі про країну, якої не існує» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 26.04).

***

Зоолог Є. Яніш: чому випадків хвороби Лайма після укусів кліща стає дедалі більше?

Інтерв'ю кандидата біологічних наук Є. Яніш (Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України) відбулося в ефірі програми «Ми є, були й будемо» на «Громадському радіо».

Цього року у 21 мешканця Львова через укуси кліщів діагностували хворобу Лайма. З чим пов'язано те, що захворювань більше, чим це небезпечно та як захистити себе, пояснила зоолог, науковий співробітник

Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України кандидат біологічних наук Є. Яніш.

Учена зазначила: «В останні роки проблема хвороб, які переносять кліщі, стає дуже актуальною. Найпоширеніше захворювання – це хвороба Лайма. За 2019 р. було понад чотири тис. підтверджених випадків, у 2022 р. – майже чотири тис. Насамперед це пов'язано з тим, що самі люди стали більш обізнані щодо симптоматики, а лікарі навчилися раніше і краще діагностувати. Але потепління клімату дуже впливає на те, що хвороба поширюється. За статистикою, більшість людей заразилися, не виїжджаючи за межі свого населеного пункту» **(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 26.04).**

***

Історик А. Подольський про Голокост та українське сьогодні
Інтерв'ю з кандидатом історичних наук А. Подольським (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України) відбулося в ефірі програми «Зустрічі» на «Громадському радіо».

Керівник Українського центру вивчення Голокосту, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України кандидат історичних наук А. Подольський у своєму інтерв'ю розповів про поділ на «хороших» і «поганих» євреїв, тих, які пережили концтабори, гетто, і тих, які були в евакуації, та про те, як це стосується сучасної України.

Учений зауважив: «Історики дискутують, порівнюючи злочини путінської Росії зі злочинами гітлерівської Німеччини. Ми приречені на порівняння сучасної війни проти України з боку Московії із Другою світовою війною. Українські та західні інтелектуали порівнюють режим, диктатуру, ідеології, практики й націонал-соціалізму, і комунізму, і сучасної Росії. Й у тому плані Голокост також є предметом обговорення. Ми говоримо про долю євреїв у роки Другої світової та українців сьогодні. Л. Якубова, відома історик, написала торік у березні, що українська політична нація, громадяни України різного етнічного походження під час повномасштабного вторгнення РФ – як етнічні євреї у Другій світовій війні. Йдеться про те, що сьогодні такі злочини проти цивільного населення, ненависть ворога до української державності та громадянства порівнюють з ненавистю на основі расової політики проти євреїв у часи націонал-соціалізму. Важливо відповідально порівнювати цілий спектр, говорити про типологію, особливості. Робити це потрібно обережно, професійно, фахово».

Мета цього інтерв'ю – не порівняння того, хто більше страждав, чи проведення паралелей між Голокостом і сучасними подіями в Україні. Важливо розуміти, що жахливий досвід, який українці наразі переживають, люди вже проходили. Можливо, ця інформація дасть змогу надалі зупинити

або зробити меншою хвилю післявоєнної агресії один до одного (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 26.04*).

Наукові видання НАН України

Вийшов друком черговий випуск всеукраїнської газети для науковців та освітян «Світ» (№ 13–14 за квітень 2023 р.)

У номері:

с. 1 – авторська колонка журналістки Н. Кулик «Ми все одно переможемо, тільки б ціна цієї перемоги була хоч трохи меншою»;

с. 2–3 – хроніки українського спротиву «Війна. Вистояти і перемогти» (16–31 березня 2023 р.);

с. 4–5 – стаття «Скільки “меду” дають “дискусійні вулики”?» – головна редакторка газети «Світ» Л. Остролуцька оглянула обговорення Відкритого листа академіка НАН України Я. Яцкова до наукової спільноти України «Потрібні нові ідеї! Нові рішення!» («Світ», № 9–10, березень цього року);

с. 5 – стаття Національного координатора програми EUREKA (1999–2011 рр.), старшого наукового співробітника Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України П. Смертенка «Польський досвід: який він?» (на продовження дискусії, що її започаткував академік НАН України Я. Яцків) – про враження від функціонування науки у Польщі, зокрема про зміни у польській сфері досліджень та інновацій;

с. 6–7 – стаття Н. Кулик «Я ставлюся до своїх студентів, як до власних дітей» – про засновника і першого ректора Харківського та Київського політехнічних інститутів, творця першої Київської наукової школи механіки при КПІ В. Кирпичова;

с. 7 – розповідь О. Листопада про прем'єру фільму «Сильні, як земля» – документального проєкту Мережі захисту національних інтересів «А Н Т С»;

с. 8 – новела О. Листопада «Не дісталось молока»; оголошення про 11-й «Книжковий Арсенал» (22–25 червня 2023 р.) (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 25.04*).

***

Ювілейний випуск журналу «Світогляд» – про оновлення системи науки України, допомогу американських учених українським колегам та патріотичні мурали Києва.

Вийшов друком 2-й номер науково-популярного журналу «Світогляд» (березень – квітень) за 2023 р.

Це видання, яке здійснює Національна академія наук України разом з Головною астрономічною обсерваторією НАН України став ювілейним 100-тим випуском, що присвячується важливій події у житті Національної академії наук України – проведенню її Загальних зборів.

У зверненні до читачів головний редактор журналу Я. Яцків, академік НАН України розмірковує над необхідністю реформи науково-освітньої сфери України і закликає членів редколегії журналу та керівників НАН України відгукнутися на сторінках «Світогляду», запропонувавши своє бачення оновлення системи науки та перспектив її виходу на світовий рівень з актуальних для держави напрямів досліджень та розробок, а надто тепер в умовах воєнного стану, і особливо в післявоєнний період.

Роздуми на цю тему і свої пропозиції представляють: А. Загородній, академік НАН України, президент НАН України (м. Київ) у статті «Оновлення системи науки України»; В. Кордюм, член-кореспондент НАН України, академік НАМН України, член редколегії журналу «Світогляд» (Інститут молекулярної біології і генетики НАН, м. Київ) в матеріалі «Відновлювати чи створювати?»; В. Локтев, академік НАН України, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України, (м. Київ) у публікації «Реформувати не можна зберігати»; Г. Шер, доктор філософії, співголова Спеціальної робочої групи з питань науки в Україні, організованої Національними академіями України і США, член редколегії журналу «Світогляд» (м. Вашингтон, США) у статті «Lessons learned for the international community about the impact of the crisis of war on science in Ukraine» наголошує на необхідності сприянню інтеграції української науки в наукове співтовариство і накреслює шляхи допомоги. Наука, будучи цінністю сама по собі, також є одним із найпотужніших інструментів для підвищення якості життя, розв'язання найскладніших проблем і зміцнення національної безпеки. Тим більше це стосується сучасної України, яка після перемоги має не лише відновитись, але й забезпечити своє довгострокове життя як незалежного, суверенного та економічно активного члена світової спільноти. «Що можуть зробити американські вчені, щоб допомогти українським колегам?» – тему продовжує професор фізики та машинобудування Техаського університету Р. Орбах (м. Остін, США) – «Наш обов'язок як дослідників полягає в тому, щоб знайти способи допомогти тим, хто позбавлений гідних умов праці внаслідок несправедливої та неспровокованої війни».

«Вчені – захисники України» – ця тематика стала традиційною для часопису «Світогляд» з початку війни. А. Дибя (Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, м. Київ) ділиться роздумами про свого героїчного колегу: «Олесь Федорук: вчений і воїн». Доктор філологічних наук О. Федорук 26 лютого пішов до військкомату і став стрільцем у підрозділі ЗСУ. Спочатку обороняв Київ, потім майже півроку – східні рубежі в Покровському та Волноваському районах Донецької області. Героям слава!

У рубриці «Новини книговидання» О. Рафальський, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, віцепрезидент НАН України анонсує монографію «Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст та способи нівелювання», яка нещодавно вийшла в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ) і

розмірковує про «Кризи політичного розвитку як дитячі хвороби росту: чи переросла їх Україна?»

На початку цього року Видавничий дім «Воєнна розвідка» випустив дві книги А. Лопати, присвячені подіям останнього десятиліття в Україні. Перша книга – «Віхи буремних подій 2013–2022 років. Хроніки війни України з Російською Федерацією» – охоплює час від 19.11.2013 до 24.02.2022 р. Друга – «Вторгнення 2022. Віхи війни РФ проти України» – період від 24.02.2022 до січня 2023 року. У додатках до книги вміщено багато надзвичайно цікавої інформації. Обидві книги є структурованим стислим хронологічним викладом найважливіших подій, учасником багатьох з яких був автор. Про ці видання у огляді «Буремне десятиліття і велика війна» повідомляє А. Радченко, кандидат геологічних наук (ВД «Академпериодика» НАН України, м. Київ).

У сотому випуску «Світогляду» вміщено ретроспективу дизайнерських елементів оформлення обкладинки – неймовірних 100 очей, що дивляться на світ через окуляр літери «О» у назві журналу. Автором дизайну обкладинки всіх номерів є кандидат фізико-математичних наук І. Жук (Інститут космічних досліджень НАН України та ДКА України, м. Київ), а автором ідеї «цікавого ока» – член-кореспондент НАН України І. Вавилова, заступниця головного редактора (ГАО НАН України, м. Київ). Тож у читачів є можливість заглянути у «100 ОЧЕЙ СВІТОГЛЯДУ» за один раз (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 26.04.*)

Міжнародне співробітництво

Результати конкурсу на отримання грантів для візитів молодих українських учених на місячний термін до Польщі

Згідно з Протоколом до Угоди про наукове співробітництво між Польською академією наук (ПАН) і Національною академією наук (НАН) України щодо візитів українських учених на місячний термін до Польщі, підписаним президентами обох академій, у 2023 р. ПАН прийме у своїх науково-дослідних інститутах 19 відібраних молодих українських учених для проходження стажування.

Умови реалізації візитів.

1. Польська Сторона надає українським дослідникам безкоштовний доступ до наукового обладнання, матеріалів та літератури, необхідних для реалізації наукових цілей візиту, покриває витрати на забезпечення науковців належним житлом, а також сплачує 900 польських злотих на харчування, місцевий транспорт та інші витрати. Фінансування цих видатків здійснюватиметься відповідно до внутрішніх положень польської Сторони.

2. Українські вчені особисто забезпечують собі відповідне страхування у разі хвороби та/або від нещасних випадків під час перебування в Польщі. У

разі потреби польська сторона надає українським ученим необхідну організаційну допомогу.

Подання заявок для здійснення візитів.

Не пізніше, ніж за три тижні до здійснення візиту українські вчені надають Відділу міжнародних зв'язків НАН України всю необхідну інформацію (супровідний лист, анкету, запрошення наукової установи, що приймає), пов'язану з візитом на місячний термін (30 діб), – для подальшої передачі ПАН.

Не пізніше, ніж за два тижні після завершення візиту делегований учений надає Відділу міжнародних зв'язків НАН України детальний звіт про своє перебування в Польщі (англійською та українською мовами).

Усі наукові візити мають бути реалізовані до 30 листопада 2023 р.

Наявність електронних версій зазначених вище документів обов'язкова (надсилати у форматі DOC на електронну адресу e-mail: bilokon@nas.gov.ua).

Довідки щодо реалізації візитів за тел: 239 65 43 або e-mail: bilokon@nas.gov.ua, Білоконь Олександр Сергійович (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 5.05*).

***

XI Міжнародна конференція «Нанотехнології та наноматеріали» (НАНО-2023)

Захід триватиме 16–19 серпня 2023 р. в гібридному форматі (очно й онлайн). Ініціатор і головний організатор – Інститут фізики НАН України. Реєстрація учасників і приймання тез їхніх доповідей триватимуть до 25 травня.

У середині серпня, з 16 по 19, у Буковелі триватиме 11-а Міжнародна конференція «Нанотехнології та наноматеріали» (НАНО-2023). Формат – гібридний: очно й онлайн. Ініціатор і головний організатор заходу – Інститут фізики НАН України. Міжнародні партнери – Національний університет «Львівська політехніка» (Україна), Тартуський університет (Естонія), Туринський університет (Італія), Університет П'єра і Марії Кюрі (Франція), компанія «European Profiles A. E.» (Греція), Представництво Польської академії наук у Києві, Анжеський університет (Франція), Гейдельберзький університет Рупрехта-Карла (Німеччина).

Мета заходу – сприяння налагодженню наукових контактів і дискусіям між ученими з різних наукових напрямів і з різних країн світу.

Протягом 2012–2022 рр. цю конференцію проводили разом із міжнародними літніми школами «Нанотехнології та наноматеріали: від фундаментальних досліджень до інновацій», які дали змогу молодим ученим ознайомитись із сучасними дослідницькими та прикладними проблемами в царині нанонауки, а отже, посприяли подальшій реалізації нанотехнологій в інноваціях відповідно до суспільних потреб.

Тематичні напрями конференції:

- фізико-хімічне наноматеріалознавство;
- нанобіотехнології для охорони здоров'я;
- нанорозмірна фізика;
- нанокompозити та наноматеріали;
- мікроскопія нанооб'єктів;
- наноструктуровані поверхні;
- нанооптика та нанофотоніка;
- наноплазмоніка та поверхнево-підсилена спектроскопія;
- нанохімія та нанобіотехнологія.

Робоча мова: англійська.

Форми участі: очна й онлайн.

Кінцевий термін реєстрації учасників – 25 травня.

Тези доповідей приймаються до 25 травня.

Організатори сподіваються, що конференція NANO-2023 об'єднає понад 700 науковців з більш ніж 30 країн світу, які поділяться останніми досягнення науки та нанотехнологій.

Більше інформації шукайте на сайті конференції (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 5.05).

***

У межах програми ЄС «Горизонт Європа» триває формування консорціумів і подання заявок на участь у нових конкурсах за напрямом HORIZON-MISS-2023-SOIL-01 – Дослідження та інновації, а також інші заходи задля підтримки реалізації місії ЄС щодо стану ґрунтів «A Soil Deal for Europe».

Згадана місія ЄС спрямована на забезпечення переходу до здорових ґрунтів і ефективної їх експлуатації, а також передбачає фінансування амбітної програми досліджень та інновацій із посиленням компонентом соціальних наук; створення ефективної мережі зі 100 лабораторій і дослідних станцій для спільного створення знань, тестування рішень і демонстрації їх цінності в реальних умовах; розроблення гармонійної системи моніторингу ґрунтів у Європі.

Головними цілями місії ЄС щодо стану ґрунтів «A Soil Deal for Europe» є зменшення опустелювання, збереження запасів органічного вуглецю в ґрунті, припинення ущільнення ґрунту та збільшення повторного використання міських ґрунтів, зменшення забруднення ґрунту та посилення рівня його відновлення, запобігання ерозії, покращення структури ґрунту для збільшення його біорізноманіття, зменшення глобального впливу на ґрунти у ЄС, покращення обізнаності про ґрунт у суспільстві.

Для реалізації місії за Програмою «Горизонт Європа» до 20 вересня 2023 р. приймаються заявки на участь у дев'яти конкурсах, зокрема з цифрових технологій для моніторингу поживних речовин та хімічних або біологічних факторів ризику в ґрунті та рослинах; інновацій для запобігання та боротьби з

опустелюванням; покращення обізнаності суспільства з проблемами, пов'язаними зі станом ґрунту, підґрунтових шарів, сприятливими до ґрунту практиками в садівництві, врахуванням їх в просторовому плануванні; вуглецевого землеробства в «живих» лабораторіях; рішень для підтримання здоров'я ґрунту в «живих» лабораторіях; моделювання процесів забруднення ґрунту.

Додаткові консультації можна отримати в Офісі сприяння міжнародній грантовій діяльності НАН України за тел. (044) 239 67 99 та e-mail: s.lev@nas.gov.ua

Інформація щодо усіх поточних конкурсів за програмою «Горизонт Європа» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*). – 2023. – 5.05).

Нагороди і відзнаки

Під час чергової сесії Загальних зборів Національної академії наук України, що відбулася 27 квітня в Києві, Президент НАН України академік А. Загородній вручив дипломи лауреатам премій імені видатних учених України за підсумками конкурсу 2022 року.

Національна академія наук України щороку присуджує премії імені видатних учених України, аби вшанувати вчених, які опублікували найкращі наукові праці, здійснили винаходи і відкриття, що мають важливе значення для розвитку науки й економіки України. Періодичність присудження кожної премії – раз на три роки.

Премію імені М. Г. Крейна за видатні наукові роботи в галузі функціонального аналізу і теорії функцій – за цикл праць «Нові класи еволюційних рівнянь і пов'язані з ними задачі аналізу» отримали:

– провідний науковий співробітник Інституту математики НАН України доктор фізико-математичних наук А. Бакан;

– директор Міждисциплінарного науково-дослідного центру складних систем Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова доктор фізико-математичних наук Ю. Кондратьєв;

– завідувач відділу нелінійного аналізу Інституту математики НАН України член-кореспондент НАН України А. Кочубей.

Премію імені О. В. Погорелова за видатні наукові роботи в галузі геометрії і топології – за цикл праць «Обернені задачі теорії розсіювання і теорії малих коливань» отримав головний науковий співробітник Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України академік НАН України В. Марченко.

Премію імені М. М. Амосова за видатні наукові роботи в галузі біокібернетики, проблем штучного інтелекту та розробки нових інформаційних технологій – за цикл робіт «Інформаційні технології аналізу

електричного генератора серця та їх використання у військовій та цивільній медицині» отримали:

– завідувач відділу Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України член-кореспондент НАН України М. Прімін;

– провідний науковий співробітник Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України кандидат медичних наук І. Чайковський.

Загалом було відзначено кілька десятків лауреатів (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*. – 2023. – 1.05).

До уваги держслужбовця

Т. Гришина, мол. наук. співроб. НБУВ

П. Штих, наук. співроб. НБУВ

**Ольга Юліанівна Кобилянська
(1863–1942).**

До 160-ї річниці від дня народження

27 листопада 2023 р. виповнюється 160 років від дня народження О. Кобилянської – письменниці, перекладачки, громадської діячки, визначної особистості в історії української літератури та культури.

О. Кобилянська народилася 27 листопада 1863 р. у містечку Гура-Гумора на території Австро-Угорщини (нині – Гура-Гуморулуй, Румунія) у багатодітній родині дрібного службовця Юліана Кобилянського та Марії Кобилянської (в дівоцтві Вернер). Діти у великій родині Кобилянських виховувалися у полікультурному середовищі, де спілкувалися українською, польською, німецькою мовами, у пошані й любові до українства.

З 1869 по 1872 р. сім'я Кобилянських проживала в м. Сучава (сучасна Румунія). Тут народилися перші вірші письменниці польською мовою. У 1873 р. разом із родиною Ольга переїхала до містечка Кимполунг (Румунія), де вона навчалася у чотирикласній німецькій початковій школі,

захоплювалася літературою, музикою, малюванням. «Кимполунзький» період ранньої творчості О. Кобилянської відзначився написанням першого німецькомовного оповідання «Гортенза, або нарис із життя однієї дівчини» (1880), новел «Доля чи воля?» (1883), «Привид» (1885). У Кимполунгу О. Кобилянська познайомилася із С. Окуневською, донькою повітового лікаря та Н. Кобринською, письменницею, засновницею жіночого руху на Буковині, чия особистість у подальшому вплине на формування поглядів самої О. Кобилянської. Саме С. Окуневська та Н. Кобринська, прочитавши перші твори письменниці, переконливо радили їй писати українською мовою.

У 1888 р. О. Кобилянська почала писати повість «Царівна» німецькою мовою, яку було опубліковано українською у 1896 р. Саме завдяки цій повісті з творчістю буковинської письменниці знайомиться Леся Українка.

Згодом сім'я Кобилянських оселилася в с. Димка (Глибоцький район Чернівецької області, родинний маєток Веберів). Виявляючи велику увагу до життя і побуту димківчан, Ольга Юліанівна багатьох із них зробила прототипами своїх літературних героїв. Зокрема, трагедія братовбивства заради заволодіння землею, що відбулася в реальному житті в с. Димка, надихнула О. Кобилянську на написання одного з кращих її творів – повісті «Земля».

У 1891 р. родина Кобилянських переїхала до Чернівців. У цьому місті письменниця відкрила для себе новий світ, багатий для творчої праці. Тут вона увійшла в коло прогресивної інтелігенції, глибше поринула в літературне життя, почала більше писати українською мовою. Подруга С. Окуневська надсилала їй зі Львова твори Марка Вовчка, І. Франка, Т. Шевченка. Вірші Т. Шевченка так припали Ользі до душі, що більшість із них вона знала напам'ять.

О. Кобилянська була активною учасницею феміністського руху, порушувала питання тяжкого становища жінки, виступала за рівноправність чоловіків і жінок. Вона стала однією з фундаторок створення у 1894 р. у Чернівцях «Товариства руських жінок», основну мету діяльності якого обґрунтувала у брошурі «Дещо про ідею жіночого руху». 1902 року вона співорганізувала ще одне жіноче товариство – «Кружок українських дівчат». Феміністська полеміка помічається в багатьох творах О. Кобилянської.

Упродовж 1890-х років в україномовних та іноземних періодичних виданнях було опубліковано твори письменниці «Банк рустикальний», «Мати Божа», «Жебрачка», «Мужик», «Природа», «Царівна», «Битва» та ін. У 1897 р. у Чернівцях окремими книгами у серії «Універсальна бібліотека» вийшли з друку повість «Царівна», новели «Некультурна» і «Природа».

У Львові під час святкування ювілею з нагоди 25-річної діяльності І. Франка (1898 р.) О. Кобилянська познайомилася з самим Іваном Яковичем та В. Стефаником. Велике значення для О. Кобилянської мала поїздка у 1899 р. до Києва, де вона зблизилася з родинами Лисенків і Старицьких, та Канева – на могилу Т. Шевченка. На запрошення Лесі Українки Ольга

Юліанівна відвідала родину Косачів на хуторі Зелений Гай, що під Гадячем на Полтавщині, а через два роки поетесу приймали в родині Кобилянських у Чернівцях. Загалом Леся Українка відіграла важливу роль у творчому зростанні письменниці з Буковини.

У 1899 р. окремим виданням вийшла повість О. Кобилянської «Людина», збірка новел «Покора», у 1902 р. – повість «Земля». У цей період О. Кобилянська перекладає німецькою мовою твори Марка Вовчка, В. Стефаніка, Л. Мартовича, Н. Кобринської та пише повісті «Сліпець», «За готар», «Через море».

У розквіті таланту в 1903 р. О. Кобилянська застудилася, внаслідок чого у неї розвинувся частковий параліч. Хвороба та матеріальна скрута спричинили творчий спад, але попри все О. Кобилянська продовжувала багато і невтомно працювати. Упродовж наступних років її твори виходили друком в українських газетах і часописах («Буковина» (Чернівці), «Киевская старина» (Київ), «З потоку життя» (Херсон), «Літературно-науковий вісник» (Львів, Київ) та у закордонній пресі в перекладах болгарською, німецькою, російською, чеською мовами. Окремими виданнями вийшли твори «Ніоба» (Львів, 1907), «В неділю рано зілля копала» (Київ, 1909), «Аристократка и другие рассказы» (Москва, 1911, 1912).

Майже через 20 років творчої праці до письменниці приходять визнання, завдяки повісті «Земля» та літературному угрупуванню у Львові «Молода муза», в якому на честь О. Кобилянської у 1905 р. вийшов альманах «За красою».

У 1913 пішов з життя батько Ольги Юліанівни. Цього ж року вона написала повість «За ситуаціями», що вийшла друком в журналі «Українська хата» (1914).

У період Першої світової війни О. Кобилянською написано ряд творів, у яких відображено трагічні події в житті героїв, зумовлені війною, зокрема, «Юда», «Назустріч долі», «Лист засудженого вояка до своєї жінки».

У 1919 р., коли О. Кобилянській виповнилося 56 років, вона пише заповіт: *«Будьте здорові і згадуйте мене. Я ніколи не була щаслива. Найкращі хвилини були в мене, коли я писала і закінчувала мої твори. До так званої “слави” була я в глибині душі холодна. Любила я мої мрії, гори, зірками засіяне небо, іноді – рівнини, осінь і свого Небесного суддю»...*

На початку 1920-х рр. письменниця жила в складних матеріальних умовах. У цей період написала автобіографію «Про себе саму» (1922), новели «Василка» (1922), «Зійшов з розуму», «Вовчиха» (1923). У празькому журналі «Нова Україна» вийшов її роман «Апостол черні» (1926).

У 1927 р. у радянській Україні, Галичині та Буковині широко відзначався 40-річний ювілей літературної діяльності О. Кобилянської. Її прийняли до Спілки письменників СРСР і призначили персональну пенсію. У видавництві «Рух» (Харків) упродовж 1927–1929 рр. було видано дев'ятитомне зібрання творів письменниці.

На початку 1930-х років О. Кобилянська займалася редагуванням роману «Апостол черні», написала новели «Путіфара», «Ворожки», «Туга». Однак її здоров'я погіршилося, а у 1936 р. письменницю вдруге розбив параліч.

О. Кобилянська, живучи і в Румунії, і в радянській Україні, і за німецької окупації завжди відстоювала українську мову. У роки Другої світової війни активно виступила проти агресії Німеччини, опублікувавши низку статей із засудженням дій окупанта. Уряд Румунії, що підтримував нацистів, намагався віддати хвору О. Кобилянську до трибуналу, але не встиг. Ольга Юліанівна померла 21 березня 1942 р., її було поховано на Руському цвинтарі в Чернівцях у родинному склепі. Окупаційна влада заборонила публікувати некролог українською мовою і виголошувати промови над могилою письменниці.

У будинку, де жила О. Кобилянська, у м. Чернівці в 1944 р. було відкрито меморіальний музей, у 1973 р. відчинив свої двері для відвідувачів музей-садиба письменниці в с. Димка Чернівецької області.

Творче життя О. Кобилянської вимірюється десятками оповідань, нарисів, новел, повістей, критичних і публіцистичних статей, перекладів, вона залишила значне за обсягом листування. Найкращі твори О. Кобилянської вийшли в перекладах багатьма мовами.

Бібліографічний список джерел з фонду відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ (1928–2021)

Матеріали з довідників, путівників, видань з історії української літератури та культури

1. Київ : енциклопед. довід. / уклад. та ред. ст.: В. В. Артюхов, Н. П. Баранова, Г. А. Бенкевич [та ін.] ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ : Голов. ред. Укр. радян. енциклопедії, 1981. – 735 с.

Кобилянської Ольги вулиця. – С. 295.

Шифр НБУВ: Ао227985; ВНБІ: ТЗ(4УКР)я2 К38

2. Історія української літератури : в 2 т. / редкол.: І. О. Дзеверін (голова), В. Г. Дончик, О. В. Мишанич [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1987–1988.

Т. 1 : Дожовтнева література / авт.: М. П. Бондар, О. І. Гончар, М. С. Грицюта [та ін.]. – 1987. – 631 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 311, 327, 338, 340, 356, 359, 477, 481, 482, 484, 488–492, 497, 499, 508, 509, 514, 523, 533, 565, 572, 579, 592, 597, 604, 606, 615.

Т. 2 : Радянська література / авт.: Л. М. Новиченко, І. О. Дзеверін, В. Г. Дончик [та ін.]. – 1988. – 742 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 6, 23, 49, 51, 54, 58, 113, 114, 133, 136, 137, 344, 562, 581.

3. Історія української культури : у 5 т. / НАН України ; голов. редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.), В. М. Литвин, П. П. Толочко [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2001–2013.

Т. 1 : Історія культури давнього населення України / редкол.: П. П. Толочко (голов. ред.), Д. Н. Козак, Р. С. Орлов [та ін.]. – 2001. – 1135 с.
Кобилянська О. – С. 32.

Т. 4, кн. 1 : Українська культура першої половини ХІХ століття / редкол.: Г. А. Скрипник (голов. ред.), Р. Я. Пилипчук, В. В. Рубан [та ін.]. – 2008. – 1008 с.

Кобилянська О. – С. 835, 880.

Т. 4, кн. 2 : Українська культура другої половини ХІХ століття / редкол.: Г. А. Скрипник (голов. ред.), Р. Я. Пилипчук, В. В. Рубан [та ін.]. – 2005. – 1295 с.

Кобилянська О. – С. 81, 127, 128, 148, 183, 185–187, 191, 192, 949, 958, 1240.

Т. 5, кн. 1 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / редкол.: М. Г. Жулинський (голов. ред.), М. П. Бондар, М. М. Сулима [та ін.]. – 2011. – 862 с.

Кобилянська О. – С. 10, 65, 83–86, 90, 151, 153, 265, 576, 578, 581.

Т. 5, кн. 2 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / редкол.: М. Г. Жулинський (голов. ред.), М. П. Бондар, М. М. Сулима [та ін.]. – 2011. – 1031 с.

Кобилянська О. – С. 9, 13, 14, 20, 21, 24, 40, 44, 47, 48, 57, 68–70, 72, 75, 106, 112, 123, 150, 167, 200, 669, 727, 763, 799, 892, 914.

Т. 5 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть, кн. 3 : Культура та розвиток науки і технологій в Україні / редкол.: М. Г. Жулинський (голов. ред.), М. П. Бондар, М. М. Сулима [та ін.]. – 2012. – 948 с.

Кобилянська О. – С. 81, 232, 267, 718.

Т. 5 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть, кн. 4 : Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні / редкол.: М. Г. Жулинський (голов. ред.), М. П. Бондар, М. М. Сулима [та ін.]. – 2013. – 942 с.

Кобилянська О. – С. 393, 396, 400, 416, 508, 630, 632, 633, 819.

Шифр НБУВ: В343912/1;4, кн. 1, 2; 5, кн.1–4; ВНБІ: Т3(4УКР)я2 І90

4. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України : путівник / Держ. Ком. архівів України, Центр. держ. архів-музей літ. і мистецтва України. – Київ, 2003–2005. – (Архівні зібрання України).

Вип. 1 / авт.-упоряд.: М. Крячок, С. Куш, З. Сендик ; редкол. Г. Боряк (голова), Ю. Кулініч, М. Ходоровський. – 2003. – 553 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 33, 34, 36, 111, 126, 133, 136, 138, 197, 208, 210, 216, 322, 325.

Вип. 2 / авт.-упоряд.: Ю. Кулініч, М. Ходоровський, З. Сендик ; редкол.: Г. Боряк (голова), Ю. Кулініч, М. Ходоровський. – 2005. – 620 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 17, 22, 51, 54, 65, 113, 142, 247, 301, 360, 369.
Шифр НБУВ: В347185/1,2; ВНБІ: Ч81(4УКР)я2 Ц38

5. Жадько В. О. У пам'яті Києва : наук. фотоіл. довід.-посіб. / В. О. Жадько ; за ред. В. П. Андрущенко. – Київ : ПП «Вид-во Фенікс», 2007. – 480 с.

У виданні зафіксовано відомості про місця поховання майстрів пера, мовознавців і видавців.

Кобилянська Ольга Юліанівна. – С. 11.

Шифр НБУВ: Вc44398; ВНБІ: Я222(4УКР) Ж17

Статті з енциклопедій, довідників, літературних збірок

6. Кобилянська Ольга Юліанівна // Українська радянська енциклопедія : у 18 т. / АН УРСР ; голов. редкол.: М. П. Бажан (голов. ред.), І. К. Білодід, В. Г. Бондарчук [та ін.]. – Київ : Голов. ред. Укр. радян. енциклопедії. – 1961. – Т. 6. – С. 513.

Шифр НБУВ: В306670/6; ВНБІ: Я20 У45

7. Кобилянська Ольга Юліанівна // Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / АН УРСР ; голов. редкол.: М. П. Бажан (голов. ред.), Ф. С. Бабичев, П. І. Багрій [та ін.]. – Київ : Голов. ред. Укр. радян. енциклопедії. – 1980. – Т. 5. – С. 244.

Шифр НБУВ: В328608/5; ВНБІ: Я20 У45

8. Бабышкин О. К. Кобылянская Ольга Юлиановна / О. К. Бабышкин // Украинская советская энциклопедия : в 12 т. / глав. редкол.: М. П. Бажан (глав. ред.), И. К. Белодед, Ф. С. Бабичев [и др.]. – Киев : Глав. ред. Укр. совет. энциклопедии, 1981. – Т. 5. – С. 141.

Шифр НБУВ: В329203/5; ВНБІ: Я20 У45

9. Кобилянська Ольга Юліанівна // Український радянський енциклопедичний словник : у 3 т. / АН УРСР ; голов. редкол.: Ф. С. Бабичев (голов. ред.), А. Ф. Денисов, І. О. Дзевєрін [та ін.]. – Київ : Голов. ред. Укр. радян. енциклопедії, 1987. – Т. 2. – С. 101–102.

Шифр НБУВ: В334254/2; ВНБІ: Я20 У45

10. Кобылянская Ольга Юлиановна // Украинский советский энциклопедический словарь : в 3 т. / редкол.: Ф. С. Бабичев (глав. ред.), Р. И. Вишневский, И. А. Дзевєрин. – Киев : Глав. ред. Укр. совет. энциклопедии им. М. П. Бажана, 1988. – Т. 2. – С. 83.

Шифр НБУВ: В335215/2; ВНБІ: Я20 У45

11. Кобилянська Ольга Юліанівна // Українська літературна енциклопедія : у 3 т. / АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка ; редкол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.), Г. Д. Вервес, О. Т. Гончар [та ін.]. – Київ : Укр. радян. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2 – С. 502–504.

Шифр НБУВ: В335899/2; ВНБІ: Ш5(2УКР)я2 У45

12. Шанько Г. Край «лагідної краси» [Про Лесю Українку, Сергія Мержинського, Ольгу Кобилянську та ін.] // Шанько Г. Літературна Гадяччина : (нарис-довід. про зародження й розвиток літ. рідного краю та її окр. представників-письменників, літераторів, ін. митців, що народилися, виростили чи жили певний період на благословен. землі Гадяччини) / Григорій Шанько. – Гадяч, 1996. – С. 103–109.

Шифр НБУВ: Ва574286; ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 Ш22

13. Слова зворушеного серця. До 135-річчя від дня народж. О. Ю. Кобилянської (1863–1942) // Календар знаменних і пам'ятних дат, 1998. 4 кв. / Нац. парлам. б-ка України, Кн. палата України ; авт.-уклад.: О. В. Булгак, М. Ф. Дроб'язко, О. Л. Заваліна [та ін.]. – Київ, 1998. – С. 39–46.

Стаття містить бібліографію творів О. Ю. Кобилянської, літератури про неї, ілюстрацій.

Шифр НБУВ: Ж60630; ВНБІ: б/ш

14. Ротач П. Ольга Кобилянська // Ротач П. Колоски з літературної ниви : корот. літ. календар Полтавщини / Петро Ротач. – Полтава : Полтав. літератор, 1999. – С. 502–504.

Шифр НБУВ: Ва690035; ВНБІ: Ш5(4УКР)д.я2 Р79

15. Ольга Кобилянська, 1863–1942. Письменниця, громадська діячка // Видатні діячі України минулих століть : мемор. альм. / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т біогр. дослідж., ТОВ «Україна – Світ», Компанія «Євроермітаж» ; редкол.: О. Шокало (голов. ред.), В. Смолій, І. Драч [та ін.]. – Київ, 2001. – С. 246–247. – Тит. арк., текст укр, англ. – (Золоті імена України).

Шифр НБУВ: Со24384; ВНБІ: Т3(4УКР)д.я2 В42

16. Кобилянська Ольга Юліанівна // Довідник з історії України (А–Я) / Ін-т іст. дослідж. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка ; упоряд. та наук. ред. І. Підкови. – Київ : Генеза, 2002. – С. 316.

Шифр НБУВ: Вс36382; ВНБІ: Т3(4УКР)я2 Д58

17. Кобилянська Ольга Юліанівна. Українська письменниця і громадсько-культурна діячка // Провідники духовності в Україні : довідник / редкол.: І. Ф. Курас (голова), М. О. Багмет, В. І. Гусев [та ін.]. – Київ : Вища шк., 2003. – С. 242–244.

Шифр НБУВ: Ва646191; ВНБІ: Т3(4УКР)д.я2 П78

18. Касьянова С. Кобилянська Ольга Юліанівна (1863–1942) / С. Касьянова // Видатні постаті України : біогр. довід. / Кн. палата України, Міжрегіон. акад. упр. персоналом ; авт. кол.: О. В. Бабкіна, Г. К. Базильчук, Г. Ю. Барчан [та ін.]. – Київ, 2004. – С. 376–380.

Шифр НБУВ: Вс40641; ВНБІ: Т3(4УКР)д.я2 В42

19. Жадько В. Кобилянська Ольга // Жадько В. Український некрополь : іст. наук. довід. / Віктор Жадько ; за ред. І. М. Дзюби. – Київ : СПД «Жадько В. О.», 2005. – С. 198.

У виданні зафіксовано дані про видатних особистостей: вчених, митців, літераторів, політичних і громадських діячів та поінформовано про місця їх поховання.

Шифр НБУВ: Вс40513; ВНБІ: Я222(4УКР) Ж17

20. Кобылянская Ольга Юлиановна (1863–1942) // Современная украинская энциклопедия : в 16 т. – Харьков : Клуб семейн. досуга, 2006. – Т. 6. – С. 364.

Шифр НБУВ: В349170/6; ВНБІ: Я20(4УКР) С56

21. Кобилянська Ольга // Морозюк В. К. Пом'яник-5 : народознавчі образки-персоналії в національній історії, культурі, науці Прикарпаття / В. К. Морозюк. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. – С. 38–39.

Шифр НБУВ: Ва686704; ВНБІ: Я222(4УКР) М80

22. Кобилянська Ольга Юліанівна // Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова), В. М. Геєць, Л. В. Губерський [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій (голова), В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2007. – Т. 4. – С. 372–373.

Шифр НБУВ: В348560/4; ВНБІ: Т3(4УКР)я2 Е64

23. Кобилянська Ольга Юліанівна // Мала філологічна енциклопедія / уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – Київ : Довіра, 2007. – С. 182.

Шифр НБУВ: Ао266177; ВНБІ: Шя2 М18

24. Кобилянська Ольга Юліанівна (1863–1942) // Усі письменники і народна творчість : довідник / авт.: Н. І. Черсунова, Р. Б. Шутько, О. В. Козит [та ін.]. – Київ : Майстер-клас, 2007–2008. – С. 143–147.

Шифр НБУВ: Ва692818; ВНБІ: Ш5(0)д.я2 У74

25. Ольга Кобилянська (1863–1942 рр.) // 100 великих українців / авт. ст.: Н. В. Астапенко, О. К. Барашкова, А. В. Дарибогова [та ін.]. – Київ : Арій, 2010. – С. 283–287.

Шифр НБУВ: Ва734391; ВНБІ: Т3(4УКР)д.я2 С81

26. Гундорова Т. І. Кобилянська Ольга Юліанівна / Т. І. Гундорова // Енциклопедія сучасної України / НАН України, Ін-т енциклопед. дослідж., Наук. Т-во ім. Шевченка ; голов. ред.: І. М. Дзюба [та ін.]. – Київ, 2013. – Т. 13. – С. 414–415.

Шифр НБУВ: С10197/13; ВНБІ: Я20(4УКР) Е64

27. Жадько В. Кобилянська Ольга Юліанівна // Жадько В. Енциклопедія некрополезнавства / Віктор Жадько. – Київ : Преса України, 2013. – С. 490.

Шифр НБУВ: Вс55615; ВНБІ: Я222(4УКР) Ж17

28. Кобилянська Ольга (1863–1942) // Українські письменники. Біографії. Огляди творчості. Літературні напрямки і течії. Літературознавчий словник : [довідник] / М. І. Преварська. – Київ : Велес, 2013. – С. 110–115 : іл. Стаття містить перелік основних творів письменниці, джерела про неї та її творчість.

Шифр НБУВ: Ва772934; ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 У45

29. Кобилянська Ольга Юліанівна // Велика сучасна енциклопедія : у 10 т. / уклад. А. С. Івченко : голов. ред. С. С. Скляр. – Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2013. – Т. 5. – С. 103.

Шифр НБУВ: В353976/5; ВНБІ: Я20 В27

30. Савченко С. Велика буковинка. До 150-річчя від дня народж. О. Кобилянської (1863–1942) / С. Савченко // Дати і події, 2013, 2-ге півріччя : календар знамен. дат № 1(2) / Нац. парлам. б-ка України ; уклад.: В. Кононенко (кер. проекту), О. Галганова, К. Науменко [та ін.]. – Київ, 2013. – С. 102–107.

Шифр НБУВ: Ж74230; ВНБІ: Я25 Д21

Бібліографічні посібники

31. Кобилянська Ольга // Лейтес А. Десять років української літератури (1917–1927) : у 3 т. / А. Лейтес, М. Яшек ; за заг. ред. С. Пилипенка ; Ін-т Т. Шевченка. – [Харків] : Держ. вид-во України, 1928. – Т. 1 : Біо-бібліографічний. – С. 215–218, 639–640.

Вміщено коротку біографію письменниці, бібліографію її творів, рецензій та критичних матеріалів.

Шифр НБУВ: Айзенисток № 7386/1; ВНБІ: Ш5(4УКР)бя1 Л42

32. Труды Института Книгознавства. [У 4 т.] Т. 3. Бібліографія української літератури та літературознавства за 1928 рік / Віра Шпілевич ; за ред. Юра Меженка ; Нар. Комісаріат освіти, Упрнаука, Укр. н.-д. ін-т

книгознавства. – Харків : Держ. вид-во України, 1930. – 299 с. – (Праці Бібліографічної секції).

Кобилянська О. – С. 74–75 [Бібліографія творів, література про життя і творчість].

Шифр НБУВ: Ао251827; ВНБІ: Ш5(4УКР)бя1 Ш83

33. Бібліографія творів О. Ю. Кобилянської та літератури про неї / АН УРСР, Б-ка ; склав І. З. Бойко ; за участю О. Я. Білик. – Київ, 1946. – [53] с.

Шифр НБУВ: б/ш; ВНБІ: д К55

34. Ольга Юліанівна Кобилянська : 90-річчя з дня народж. видат. укр. письменниці, 1863–1953 : корот. бібліогр. покажч. / Львів. б-ка АН УРСР ; склали: І. І. Шаповалов, Є. Є. Кравченко ; вступ. ст. М. Яцкова. – Львів, 1953. – 20 с.

Містить перелік основних творів О. Кобилянської, радянські видання творів українською та російською мовами, літературу про життя і творчість.

Шифр НБУВ: Во496406; ВНБІ: д К55

35. Кобилянська Ольга Юліанівна // Художня література видана на Україні за 40 років, 1917–1957 : бібліогр. покажч. : у 2 ч. / М-во культури УРСР, Кн. палата УРСР ; склали: О. О. Майборода, Г. Д. Рубан, О. О. Старченко ; редкол.: М. І. Багрич, Г. О. Кравченко, О. О. Майборода (відп. ред.). – Харків, – 1958. – Ч. 1 : Українська художня література. – С. 152–154.

Бібліографія творів О. Кобилянської.

Шифр НБУВ: Айзенисток № 9254/7; ВНБІ: Ш5(2УКР)я1 Х98

36. Ольга Кобилянська : бібліогр. покажч. / Львів. б-ка АН УРСР ; склав О. П. Куц – Київ : Вид-во АН УРСР, 1960. – 113 с. : іл.

Покажчик підготовлено до 100-річчя від дня народження О. Ю. Кобилянської. Включено відомості про життя і творчість письменниці, видання та публікації її творів, переклади О. Кобилянської, літературу про неї, хронікальні матеріали.

Шифр НБУВ: Во752128; ВНБІ: д К55

37. Ольга Юліанівна Кобилянська : до 100-річчя з дня народж. видат. укр. письменниці. 1863–1942 : корот. бібліогр. покажч. / Львів. б-ка АН УРСР, від. бібліогр. ; склали: І. І. Шаповалов, Є. Є. Кравченко ; ред. А. З. Одуха ; вступ. ст. М. Яцкова. – Львів, 1963. – 19 с.

Містить перелік творів О. Кобилянської та літературу про її життя і творчість.

Шифр НБУВ: Во496406; ВНБІ: д К55

38. Кобилянська Ольга Юліанівна // Українські письменники : біо-бібліогр. слов. : у 5 т. / редкол.: О. І. Білецький (голова), О. І. Бандура,

П. К. Волинський [та ін.]. – Київ : Держ. вид-во худож. літ. – 1963. – Т. 2 : Дожовтневий період (XIX – поч. XX ст.) : А–М. – С. 393–414.

Відомості про життя і творчість, бібліографія творів.

Шифр НБУВ: В308485/2; ВНБІ: Ш5(2УКР)я1 У45

39. О. Ю. Кобилянська // Бутрин М. Л. Мова і стиль українських письменників : бібліогр. покажч. літ. за 1953–1964 рр. / М. Л. Бутрин ; Наук. б-ка Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка. – Львів, 1966. – С. 75–77.

Зафіксовано книги і статті, що стосуються творчості письменниці.

Шифр НБУВ: Ва2433; ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 Б93

40. Гольденберг Л. І. Українська радянська літературна бібліографія / Л. І. Гольденберг ; АН УРСР, Центр. наук. б-ка. – Київ : Наук. думка, 1971. – 179 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 115 (59), 118 (78), 129 (189), 138 (281), 144 (333), 152 (413) [Бібліографічні відомості про окремо видані покажчики, прикнижкові, прижурнальні списки літератури].

Шифр НБУВ: Ва150804; ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 Б93

41. Кобилянська Ольга Юліанівна (О. К., Коб. Ольга) (1863–1942). Видатна українська письменниця демократичного напрямку // Автографи українських і російських письменників : анот. покажч. / АН УРСР, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника ; уклад. П. Г. Баб'як. – Львів, 1976. – С. 32–34.

Шифр НБУВ: Ва290447; ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 А22

42. Бабич В. С. Кобилянська Ольга Юліанівна // Бабич В. С. Твори письменників Радянської України у зарубіжних виданнях, 1945–1975 : бібліогр. покажч. / авт.-уклад. В. С. Бабич. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – Харків : Ред.-вид. від. Кн. палати УРСР, 1977. – С. 68.

Коротка бібліографія творів О. Кобилянської, виданих за кордоном.

Шифр НБУВ: Вс31978сл; ВНБІ: Ш5(0)-31я1 Б12

43. Гольденберг Л. І. Бібліографічні джерела українського літературознавства : путівник / Л. І. Гольденберг. – Київ : Вища шк., 1977. – 198 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 27, 61, 90, 91 [Бібліографічні записи про окремо видані покажчики та огляди бібліографічних матеріалів].

Шифр НБУВ: Ва298203; ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 Г63

44. Ольга Кобилянська і книга : корот. анот. бібліогр. покажч. на допомогу лекторам, активістам, та організаціям Т-ва книголюбів / Добровіл. Т-во любителів кн. УРСР ; упоряд. І. А. Співак ; наук. ред. В. В. Яременко. – Київ, 1984. – 32 с.

Включено відомості про О. Кобилянську та її твори у поезії, прозі, драматургії, літературознавстві.

Шифр НБУВ: Р42501; ВНБІ: д К55

45. Ольга Кобилянська (1863–1942) // Про Юрія Федьковича, Ольгу Кобилянську, Василя Стефаника та їх сучасників – діячів літератури Буковини – мовою художнього, критичного слова і пензля : бібліогр. покажч. / Чернів. держ. обл. наук. б-ка ; уклад І. А. Співак ; ред.: М. М. Молдован, Р. Г. Гінзбург. – Чернівці : Облполіграфвидав, 1984. – С. 4–13.

Відображено бібліографію матеріалів про О. Кобилянську та її творчість у поезії, прозі, драматургії, образотворчому мистецтві.

Шифр НБУВ: Р44296; ВНБІ: Ш5(4УКР)д.я1 П78

46. Ольга Кобилянська : метод.-бібліогр. матеріали по відзначенню 125-річчя з дня народж. письменниці / Чернів. держ. обл. універс. наук. б-ка, Чернів, держ. літ.-мемор. музей О. Кобилянської, Обл. наук.-метод. центр народ. творчості і культур.-освіт. роботи ; підгот.: М. М. Молдован, А. Ф. Яківчук ; ред. і авт. передм. В. О. Вознюк. – Чернівці, 1988. – 22 с.

Вміщено матеріали з біографії письменниці, бібліографію її творів, джерела про життя і творчість, внесок О. Кобилянської в українську та зарубіжну літературу.

Шифр НБУВ: Р61292; ВНБІ: д К55

47. Гольденберг Л. І. Бібліографічні джерела українського літературознавства : путівник / Л. І. Гольденберг. – 2-ге вид. випр. і допов. – Київ : Вища шк., 1990. – 254 с.

Кобилянська О. Ю. – С. 110, 111, 207, 212 [Бібліографічні посібники, присвячені письменниці].

Шифр НБУВ: Ва521994; ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 Г63

48. Гузар З. П. Ольга Кобилянська : семінарій / З. П. Гузар. – Київ : Вища шк., 1990. – 166 с.

Вміщено інформацію про життєвий і творчий шлях письменниці, бібліографію її творів та літературу про неї.

Шифр НБУВ: Ао252895 ; ВНБІ: д К55

49. Хланта І. В. Літературне Закарпаття у ХХ столітті : біобібліогр. покажч. / І. В. Хланта ; Закарпат. облдержадмін., Упр. культури, Закарпат. держ. обл. універс. наук. б-ка. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – 967 с.

Публікації про творчість О. Кобилянської. – С. 20 (53), 260 (1390), 263 (1419), 264 (1426), 379 (1922), 466 (2413).

Шифр НБУВ: Ва566687; ВНБІ: Ш5(4УКР)бд.я1 Х55

50. Україномовна книга, 1808–1923 : [бібліогр. покажч.] / Нац. парлам. б-ка України ; уклад.: Р. С. Жданова, В. М. Лой. – Київ : Абрис, 1996. – 175 с. (Українська книга у фондах Національної парламентської бібліотеки України).

Кобиланська О. – С. 41 (213), 61 (313, 314–316), 65 (342) [Бібліографічні відомості про твори та творчість].

Шифр НБУВ: Ва574385; ВНБІ: Я181(4УКР)2 У45

51. Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1916 : бібліогр. покажч./ НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: О. С. Онищенко (голова), Л. В. Беляєва, А. Г. Бровкін [та ін.]. – Київ, 1996–2001. – (Національна бібліографія України).

Вип. 2 : 1886–1900 / уклад.: М. Д. Бойченко, О. В. Давидович, Л. С. Новосьолова [та ін.]. – 1998. – 376 с.

Кобиланська (Кобиланська) О. Ю. – С. 102 (1109), 167 (1394, 1395), 209 (1575, 1576).

Вип. 3 : 1901–1910 / уклад.: М. Д. Бойченко, Л. В. Лісовська, Л. С. Новосьолова [та ін.]. – 1999. – 732 с.

Кобиланська (Кобиланська) О. Ю. – С. 63 (1973), 97 (2106), 99 (2110), 158 (2348), 174 (2406, 2407), 179 (2423), 180 (2426), 333 (3084), 361 (3197), 363 (3209), 390 (3322), 398 (3357), 408 (3401), 442 (3549), 454 (3600).

Вип. 4 : 1911–1916 / уклад.: М. Д. Бойченко, О. О. Фіклістова, Т. Є. Яковець. – 2001. – 538 с.

Кобиланська О. Ю. – С. 111 (4175), 124 (4230), 174 (4435, 4436), 223 (4644), 230 (4669, 4670), 308 (4984).

Шифр НБУВ: В34135/вип.: 2–4; ВНБІ: Я181(4УКР)2 У45

52. Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1923 : бібліогр. покажч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: О. С. Онищенко (голова), Л. В. Беляєва, А. Г. Бровкін [та ін.] ; уклад.: Л. С. Новосьолова, Ж. В. Барчук, О. В. Давидович [та ін.]. – Київ, 2002. – Вип. 5, ч. 1. – 739 с. – (Національна бібліографія України).

Кобиланська (Кобиланська) О. Ю. – С. 47 (5307), 146 (5860), 163 (5944), 292 (6618), 351 (6918), 565 (8042), 605 (8245), 606 (8246), 618 (8314), 631 (8376), 685 (8660–8663), 720 (8855), 730 (8917).

Шифр НБУВ: В34135/вип.5, ч.1; ВНБІ: Я181(4УКР)2 У45

53. Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1923 : бібліогр. покажч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: О. С. Онищенко (голова), Л. В. Беляєва, А. Г. Бровкін [та ін.]. – Київ, 2003. – (Національна бібліографія України).

Т. 1 : 1798–1911 / авт. кол.: М. Д. Бойченко, С. А. Дзюбич, Т. Б. Корольова [та ін.]. – 673 с.

Кобиланська О. Ю. – С. 568 (3864), 595 (4072), 601 (4123).

Т. 2 : 1912–1923 / авт. кол.: М. Д. Бойченко, С. А. Дзюбич, Т. Б. Корольова [та ін.]. – 689 с.

Кобиланська О. Ю. – С. 593 (9036), 602 (9104), 650 (9468).

Шифр НБУВ: В347448/1,2; ВНБІ: Я181(4УКР)2 У45

54. Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : матеріали до бібліогр. (середина ХІХ–ХХ ст.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-уклад.: Т. В. Куриленко, Н. І. Мельник, О. М. Яценко. – Київ, 2004. – 365 с. – (Джерела української біографістики ; вип. 1).

У виданні систематизовано джерела, що містять біографічну інформацію про діячів історії та культури.

Кобилянська О. – С. 32 (56).

Шифр НБУВ: Ва654577; ВНБІ: Я181(4УКР)2 К53

55. Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : матеріали до бібліогр. (2001–2003 рр.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-уклад.: Н. І. Мельник-Любовець, О. М. Яценко ; редкол.: О. С. Онищенко (голова), В. І. Попик, В. О. Горбик [та ін.]. – Київ, 2006. – 204 с. – (Джерела української біографістики ; вип. 2).

Зафіксовано джерела, що містять біографічну інформацію про діячів української історії, науки, культури.

Кобилянська О. – С. 105 (342), 127 (419).

Шифр НБУВ: Ва676095; ВНБІ: Я181(4УКР)2 К53

56. Ольга Кобилянська (1863–1942) : біобібліогр. покажч. : до 150-річчя від дня народж. / Упр. культури Чернів. облдержадмін, Чернів. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Івасюка, Чернів. літ.-мемор. музей О. Кобилянської ; авт.-уклад.: А. Лупан, О. Гаврилюк, І. Рудько ; ред. М. Довгань. – Чернівці, 2013. – 364, [8] с. : фот.

Видання містить інформацію про життєвий і творчий шлях письменниці та її вшанування.

Шифр НБУВ: Ва792513; ВНБІ: д К55

57. Українське перекладознавство ХХ сторіччя : бібліографія / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Наук. т-во ім. Шевченка ; уклад Т. Шмігер ; наук. ред. Р. П. Зорівчак. – Львів, 2013. – 626 с.

Кобилянська О. – С. 110 (511), 123 (661), 125 (689), 162 (1054), 166 (1090), 179 (1238), 182 (1258), 245 (1944), 277 (2301), 370 (3218), 402 (3516), 505 (4475), 529 (4634) [Відомості про бібліографічні покажчики, присвячені О. Кобилянській, переклади її творів іноземними мовами, поширення творів письменниці за кордоном,].

Шифр НБУВ: Вс55324; ВНБІ: Ш141.4-7я1 У45

58. Ольга Кобилянська : до 150-ї річниці з дня народж. : бібліогр. покажч. / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Наук. б-ка ; уклад.: Н. І. Горюнова [та ін.] ; наук. ред. Я. Б. Мельничук. – Чернівці : Рута, 2015. – 439 с. : іл. – (Буковина). – З фондів Наук. б-ки Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича.

Відображено матеріали про життєвий шлях та творчу діяльність.
Шифр НБУВ: Ва793201; ВНБІ: д К55

59. Яценко О. М. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013) : [метабібліографія] / О. М. Яценко, Н. І. Любовець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (голова), Л. А. Дубровіна, Т. І. Ківшар [та ін.]. – Київ, 2015. – 469 с. – (Джерела української біографістики ; вип. 3).

Бібліографічні посібники, присвячені О. Ю. Кобилянській. – С. 48 (166), 85 (566), 343 (3292).

Шифр НБУВ: Со34122; ВНБІ: Я101(4УКР) Я92

URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002111>.

60. Ільницька Л. Журнал «Книгарь»: літопис українського письменства (1917–1920) : сист. покажч. змісту / Луїза Ільницька, Ольга Хміль ; відп. ред. Л. В. Сніцарчук ; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. – Львів, 2016. – 393 с.

Статті та рецензії на твори О. Ю. Кобилянської. – С. 56 (78), 82 (194), 94 (249).

Шифр НБУВ: Ва816729; ВНБІ: д К53

61. Бібліографічний покажчик «Ольга Кобилянська (до 155-ї річниці від дня народж.)» / уклад.: С. Л. Константин, Н. Б. Масіян. – Чернівці : Родовід, 2019. – 79 с.

Містить біографічну довідку про О. Кобилянську, документи та фотодокументи з Державного архіву Чернівецької області та його науково-довідкової бібліотеки про її життя і творчість.

Шифр НБУВ: Ва84389; ВНБІ: д К55

62. Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : матеріали до бібліогр. (2004–2010) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Ін-т біогр. дослідж. ; авт.: Ю. В. Вернік, Т. В. Котлярова, Н. І. Любовець [та ін.] ; ред.: Т. В. Комарянська, Т. В. Котлярова. – Київ, 2019. – 403 с. – (Джерела української біографістики ; вип. 4).

Включено записи про книжкові джерела, що містять біографічну інформацію щодо діячів української історії, науки, культури.

Кобилянська О. – С. 155 (641), 158 (659, 660).

Шифр НБУВ: Вс67235; ВНБІ: Я181(4УКР)2 К53

63. Книжкові джерела української біографістики (2010–2013) : наук.-бібліогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. ; авт.: О. М. Яценко, Ю. В. Вернік, Т. В. Комарянська, Н. П. Філіппова ; ред. Т. В. Комарянська. – Київ, 2021. – 563 с. – (Джерела української біографістики ; вип. 5).

Систематизовано комплекс книжкових видань (друкованих і електронних), що містять біографічну інформацію про діячів української історії, науки, культури.

Кобилянська О. – С. 172 (659), 183 (706), 210 (875), 227 (974–976).

Шифр НБУВ: Со38036; ВНБІ: Я181(4УКР)2 К53